

Верховний
Суд

ОГЛЯД
практики застосування
Верховним Судом
Закону України «Про судовий збір»
у господарських справах

Рішення, внесені до ЄДРСР, за червень 2021 року –
травень 2022 року

Зміст

1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання заяв (скарг) до господарських судів	4
2. Застосування статей 3, 5 Закону України «Про судовий збір» щодо звільнення від сплати судового збору за подання заяв (скарг) до господарських судів	25
3. Процесуальні питання, пов'язані зі справлянням судового збору за подання заяв (скарг) до господарських судів, поверненням судового збору за клопотанням сторін (стаття 7 Закону України «Про судовий збір»)	39
4. Застосування статті 8 Закону України «Про судовий збір» щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати	63

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
Закон	– Закон України «Про судовий збір»
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
ЗК України	– Земельний кодекс України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання заяв (скарг) до господарських судів

За подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру

КГС ВС розглянув у відкритому судовому засіданні заяву Громадської організації «ЕКОКЛУБ» про ухвалення додаткового рішення до постанови Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 26.05.2021 у справі № 918/132/20 за позовом ТОВ «Технопривід Інвест Груп» до Громадської організації «ЕКОКЛУБ», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ТОВ «АБМК», про захист ділової репутації та спростування недостовірної інформації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Рівненської області від 28.09.2020 у справі № 918/132/20, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 20.01.2021, задоволено позов ТОВ «Технопривід Інвест Груп» до ГО «ЕКОКЛУБ», за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні Позивача, – ТОВ «АБМК», про захист ділової репутації та спростування недостовірної інформації. Зобов'язано спростувати недостовірну інформацію, поширену 16.01.2020 та 05.02.2020 в мережі «Інтернет» на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» <https://ecoclubrivne.org/kronospan ovd> та на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» у соціальній мережі «Facebook» <https://www.facebook.com/Ecoclubrivne.org> під назвами «Концентрацію формальдегіду у Городку буде перевищено у 9 разів – Еко клуб» та «Зауваги Еко клубу до Звіту з ОВД деревообробного заводу у с. Городок» про те, що:

- «Висновок про безпечність концентрацій викидів забруднювальних речовин та відповідність санітарно-гігієнічним нормативам, зроблений у звіті з оцінки впливу на довкілля ТОВ «Технопривід Інвест Груп», є неправдивим»;
- «концентрація формальдегіду у повітрі у 9 (дев'ять) разів перевищуватиме гранично допустимі концентрації (ГДК)»;
- «фонова концентрація формальдегіду у Городку сьогодні перевищує безпечну концентрацію у 4,6 рази; бензолу – у 10 разів»;
- «внаслідок діяльності заводу буде перевищено концентрації забруднюючих речовин відносно безпечного рівня»;
- «у разі видачі дозволу на будівництво кроноспану жителі с. Городок та сусідніх населених пунктів зазнаватимуть впливу забруднюючих речовин, що призведе до погіршення їхнього здоров'я. Довкіллю теж буде завдано збитків» – в той самий спосіб, в який вона була поширена, а саме в мережі «Інтернет» на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» <https://ecoclubrivne.org/kronospan ovd> та на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» у соціальній мережі «Facebook» <https://www.facebook.com/Ecoclubrivne.org>

шляхом оприлюднення резолютивної частини ухваленого у справі судового рішення під заголовком «Спростування».

Зобов'язано Громадське об'єднання «ЕКОКЛУБ» вилучити недостовірну інформацію, визначену в пункті 1, з мережі «Інтернет» на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» https://ecoclubrivne.org/kronospan_ovd та на сторінці ГО «ЕКОКЛУБ» у соціальній мережі «Facebook» <https://www.facebook.com/Ecoclubrivne.org>.

Присуджено до стягнення з ГО «ЕКОКЛУБ» на користь ТОВ «Технопривід Інвест Груп» шкоду в розмірі 1,00 грн та 4 204,01 грн – витрат зі сплати судового збору.

Постановою Верховного Суду від 26.05.2021 у справі № 918/132/20 частково задоволено касаційну скаргу Громадської організації «ЕКОКЛУБ». Скасовано постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 20.01.2021 та рішення Господарського суду Рівненської області від 28.09.2020 у справі № 918/132/20. Ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог ТОВ «Технопривід Інвест Груп» в повному обсязі.

03.06.2021 на адресу Верховного Суду надійшла заява Громадської організації «ЕКОКЛУБ» про ухвалення додаткового рішення, в якій відповідач просить стягнути з ТОВ «Технопривід Інвест Груп» на свою користь 22 071,00 грн витрат зі сплати судового збору (9 459,00 грн, сплачених за подання апеляційної скарги, і 12 612,00 грн, сплачених за подання касаційної скарги) та 46 800,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Ухвалою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 07.06.2021 прийнято заяву Громадської організації «ЕКОКЛУБ» про ухвалення додаткового рішення до постанови Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 26.05.2021 у справі № 918/132/20 та призначено її до розгляду у судовому засіданні 16.06.2021.

16.06.2021 від ТОВ «Технопривід Інвест Груп» надійшли заперечення на заяву про ухвалення додаткового рішення, в яких позивач просить відмовити у задоволенні зазначеної заяви ГО «ЕКОКЛУБ» посилаючись, зокрема, на те, що розмір заявлених витрат на правову (правничу) допомогу в сумі 46 800,00 грн не відповідає критеріям реальності та розумності.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом позову в цій справі є дві вимоги немайнового характеру та одна вимога майнового.

Підпунктом 1 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» встановлено, що ставка судового збору за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру становить 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

За підпунктом 2 пункту 2 частини другої статті 4 зазначеного Закону ставка судового збору за подання до господарського суду позовної заяви немайнового характеру становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

При цьому частиною першою статті 4 названого Закону передбачено, що судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму

для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідну заяву або скаргу було подано до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Згідно із частиною третьою статті 6 Закону України «Про судовий збір» за подання позовної заяви, що має одночасно майновий і немайновий характер, судовий збір сплачується за ставками, встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру. У разі коли в позовній заяві об'єднано дві і більше вимог немайнового характеру, судовий збір сплачується за кожною вимогою немайнового характеру.

Статтю 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.01.2020 устанавлюється у розмірі 2 102,00 грн.

Отже, за подання апеляційної скарги належало сплатити судовий збір у сумі 9 459,00 грн, яка розраховується так:

1) за позовну вимогу немайнового характеру: $2\ 102,00 \text{ грн} \times 2 \times 150\% = 6\ 306,00 \text{ грн}$;

2) за позовну вимогу майнового характеру: $2\ 102,00$ (мінімальний розмір судового збору) грн $\times 150\% = 3\ 153,00$ грн.

У свою чергу, за подання касаційної скарги підлягав сплаті судовий збір у сумі 12 612,00 грн, яка розраховується наступним чином:

1) за позовну вимогу немайнового характеру: $2\ 102,00 \text{ грн} \times 2 \times 200\% = 8\ 408,00 \text{ грн}$;

2) за позовну вимогу майнового характеру: $2\ 102,00$ (мінімальний розмір судового збору) грн $\times 200\% = 4\ 204,00$ грн.

Як вбачається з матеріалів справи, за подання апеляційної скарги ГО «ЕКОКЛУБ» було сплачено 9 459,00 грн судового збору (3 153,00 грн – за платіжним дорученням № 806 від 30.10.2020 і 6 306,00 грн – за платіжним дорученням № 805 від 29.10.2020), а також 12 612,00 грн судового збору за подання касаційної скарги (за платіжним дорученням № 1781 від 19.02.2021).

При цьому Верховний Суд при прийнятті постанови від 26.05.2021 у справі № 918/132/20 не вирішив питання щодо розподілу судових витрат ГО «ЕКОКЛУБ» за результатами розгляду її касаційної скарги.

Зважаючи на те, що зазначеною постановою Верховного Суду за результатами розгляду касаційної скарги ГО «ЕКОКЛУБ» скасовано постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 20.01.2021 та рішення Господарського суду Рівненської області від 28.09.2020 у цій справі і ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог ТОВ «Технопривід Інвест Груп» в повному обсязі, колегія суддів дійшла висновку про наявність правових підстав для задоволення заяви ГО «ЕКОКЛУБ» в частині розподілу судових витрат, здійснених у зв'язку з розглядом справи в суді апеляційної та касаційної інстанцій шляхом стягнення з ТОВ «Технопривід Інвест Груп» на користь ГО «ЕКОКЛУБ» витрат зі сплати судового збору за подання апеляційної та касаційної скарг в сумі 22 071,00 грн (12 612,00 грн

(судовий збір, сплачений за подання касаційної скарги) + 9 459,00 грн (судовий збір, сплачений за подання апеляційної скарги)).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.06.2021 у справі № 918/132/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/97966346>.

Див. також постанову КГС ВС від 16.07.2021 у справі № 923/278/17, від 01.12.2021 у справі № 910/8760/20, від 18.05.2022 у справі № 922/2321/20 (922/605/21).

Не погодившись із визначенням Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення заявленого зустрічного позову як немайнового та врахувавши пояснення Національної ради щодо неможливості визначити ціну окремих позицій товару самостійно й прохання з'ясувати ціну певних позицій у відповідача за зустрічним позовом, суд міг установити дійсну вартість майна (товару) при розгляді справи. Відповідно до законодавства суд мусив самостійно визначити попередній розмір судового збору, однак суд першої інстанції не зробив цього, залишивши зустрічну позовну заяву без руху

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) на постанову Північного апеляційного господарського суду від 26.01.2021 та ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/12556/20 за позовом ТОВ «Новітне Обладнання» до Національної ради про зобов'язання виконати умови договору та стягнення 2 570 324,79 грн і за зустрічним позовом Національної ради до ТОВ «Новітне Обладнання» про зобов'язання виконати умови договору.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Новітне Обладнання» звернулося до Господарського суду міста Києва з позовом до Національної ради України про зобов'язання виконати умови договору та стягнення з відповідача 2 570 324,79 грн заборгованості, 1 105,27 грн пені, 62 044,52 грн трьох відсотків річних та 32 175,00 грн інфляційних втрат.

14.09.2020 Національна рада подала зустрічний позов до ТОВ «Новітне Обладнання», який обґрунтований тим, що відповідачем за зустрічним позовом неналежним чином виконано умови договору поставки, оскільки поставлене обладнання не відповідає умовам зазначеного договору.

26.10.2020 представником позивача за зустрічним позовом подано до суду заяву про зміну позову, в якій заявник просив суд виключити одну позицію з переліку майна, заявленого Національною радою України до поставки, в зустрічній позовній заяві. 29.10.2020 представником позивача за зустрічним позовом подано заяву про зміну предмета позову, в якій Національна рада просила збільшити заявлені позовні вимоги щодо деяких позицій майна, що є предметом зустрічного позову.

Господарський суд міста Києва ухвалою від 03.11.2020 позовну заяву Національної ради залишив без руху, встановив строк для усунення недоліків позовної заяви – протягом 5 днів з дня отримання цієї ухвали; встановив Національній раді спосіб усунення недоліків позовної заяви шляхом подання

до суду відомостей із зазначенням ціни зустрічного позову Національної ради до ТОВ «Новітнє Обладнання» про зобов'язання виконати умови договору, а саме вартості товару, що має бути поставлений на виконання умов договору поставки.

Господарський суд міста Києва ухвалою від 25.11.2020 у справі № 910/12556/20 позовну заяву (зустрічну позовну заяву) Національної ради про зобов'язання виконати умови договору залишив без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 (далі – ГПК України).

Мотивуючи ухвалу, суд першої інстанції виходив з того, що позовна вимога Національної ради до ТОВ «Новітнє обладнання» про зобов'язання виконати умови договору та поставити товар є вимогою про зобов'язання вчинити певні дії щодо поставки товару певної вартості, що свідчить про її майновий характер.

Ураховавши принцип рівності та змагальності сторін, суд першої інстанції дійшов висновку про те, що позивачем за зустрічним позовом не було доведено належними та допустимими доказами неможливості виконання вимог ухвали про залишення позову без руху щодо подання до суду відомостей із зазначенням ціни позову.

Північний апеляційний господарський суд постановою від 26.01.2021 у справі № 910/12556/20 ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 залишив без змін з тих самих підстав.

ОЦІНКА СУДУ

Правила пред'явлення зустрічного позову унормовано статтею 180 ГПК України, відповідно до частини четвертої якої зустрічна позовна заява, яка подається з додержанням загальних правил пред'явлення позову, повинна відповідати вимогам статей 162, 164, 172, 173 цього Кодексу.

Порядок відкриття провадження у справі визначено статтею 176 ГПК України. Згідно з частиною першої цієї норми за відсутності підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження суд відкриває провадження у справі протягом п'яти днів з дня надходження позовної заяви або заяви про усунення недоліків, поданої в порядку, передбаченому статтею 174 цього Кодексу.

Відповідно до частини одинадцятої статті 176 ГПК України суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у статтях 162, 164, 172 цього Кодексу, постановляє ухвалу не пізніше наступного дня, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення позивачу ухвали.

З аналізу наведених приписів ГПК України випливає, що залишення позовної заяви без руху в такому випадку, який є винятком із загального правила відкриття провадження у справі, є можливим в тому разі, коли про обставини, що стали підставою для залишення позову без руху, стало відомо після відкриття провадження у справі.

З матеріалів справи вбачається, що, скориставшись передбаченим статтею 180 ГПК України правом, Національна рада подала до Господарського суду міста Києва зустрічний позов до ТОВ «Новітнє Обладнання» про зобов'язання виконати

умови договору щодо поставки товару (за переліком), який відповідає специфікації до цього договору. До зустрічної позовної заяви Національною радою додано платіжне доручення від 10.09.2020 № 1114 про сплату 2 102 грн судового збору, що з урахуванням підпункту 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» та Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» відповідало на час звернення з позовом ставці судового збору за подання до господарського суду позовної заяви немайнового характеру (1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

Прийнявши ухвалою від 21.09.2020 до розгляду зустрічний позов Національної ради та об'єднавши його в одне провадження з первісним позовом, суд першої інстанції жодних обставин, які б свідчили про невідповідність зустрічного позову вимогам статей 162, 164, 172, 173 ГПК України, не встановив.

Натомість у подальшому в ухвалі від 03.11.2020 про залишення зустрічної позовної заяви Національної ради без руху суд першої інстанції зазначив про те, що позовні вимоги зустрічного позову про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар мають вартісну оцінку, майновий характер і розмір ставок судового збору за їх подання потрібно визначати на підставі статті 4 Закону України «Про судовий збір» відповідно до з розміру грошових вимог позивача, на припинення яких спрямовано позов.

Зазначивши про те, що в зустрічній позовній заяві відсутня ціна позову, суд першої інстанції дійшов висновку, що такі обставини позбавляють можливості суду встановити правильний розмір судового збору, який має бути сплачений за подання зустрічного позову.

Отже, суд першої інстанції залишив зустрічну позову заяву Національної ради без руху не з підстав несплати судового збору, а з підстав незазначення ціни позову.

У поданих до суду першої інстанції поясненнях Національна рада наголошувала, що не володіє інформацією та, відповідно, не має технічної можливості визначити ринкову ціну (оцінити) окремих позицій комплекту товару, що має бути поставлений на виконання умов договору за вимогами зустрічного позову.

За частиною першою статті 163 ГПК України ціна позову визначається: 1) у позовах про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується, або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку; 2) у позовах про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна; 3) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

За змістом частини другої статті 6 Закону України «Про судовий збір» у разі якщо судовий збір сплачується за подання позовної заяви до суду в розмірі, визначеному з урахуванням ціни позову, а встановлена при цьому позивачем ціна позову не відповідає дійсній вартості спірного майна або якщо на день подання позову неможливо встановити точну його ціну, розмір судового збору попередньо визначає суд з подальшою сплатою недоплаченої суми або з поверненням суми

переплати судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом у процесі розгляду справи.

Аналогічні вимоги містить і частина друга статті 163 ГПК України: якщо визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна або на момент пред'явлення позову встановити точну його ціну неможливо, розмір судового збору попередньо визначає суд з наступним стягненням недоплаченого або з поверненням переплаченого судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом при розгляді справи.

Порушивши вимоги процесуального законодавства України, суд не врахував, що в разі коли ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави несплати судового збору в установленому законом розмірі, суд в такій ухвалі повинен зазначити точну суму судового збору, яку необхідно сплатити (доплатити) (частина друга статті 174 ГПК України), однак суд першої інстанції цього не зробив.

Тобто, не погодившись з визначенням Національною радою заявленого зустрічного позову як немайнового та врахувавши пояснення Національної ради щодо неможливості визначити ціну окремих позицій товару самостійно і прохання з'ясувати ціну певних позицій у відповідача за зустрічним позовом, суд міг встановити дійсну вартість майна (товару) при розгляді справи.

Відповідно до наведених норм закону суд повинен був самостійно визначити попередній розмір судового збору, однак суд першої інстанції, залишаючи зустрічну позовну заяву без руху, не зробив цього.

Водночас у поданих ТОВ «Новітнє Обладнання» до суду першої інстанції запереченнях на відповідь на відзив (т.3 а.с.106-109) воно зазначило, що вартість обладнання, яке є предметом зустрічного позову Національної ради, визначена в специфікації до договору та становить 16 286 400 грн. Наявність такої інформації в матеріалах справи до залишення зустрічного позову без розгляду також зобов'язувала суд першої інстанції самостійно встановити ціну позову, на що посилається скаржник в касаційній скарзі.

Таким чином, суд першої інстанції зобов'язаний був діяти відповідно до вимог частини другої статті 6 Закону України «Про судовий збір» та частини другої статті 163, частини другої статті 174 ГПК України і залишити зустрічний позов без руху з підстав несплати судового збору у визначеному судом розмірі, а не з підстави незазначення ціни позову та вартості товару, інформація про яку (вартість) на час залишення зустрічної позовної заяви без розгляду була повідомлена відповідачем за зустрічним позовом.

Відповідно до статті 13 ГПК України судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених цим Кодексом. Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених законом.

Частиною першою статті 74 ГПК України визначено, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. Отже, під час розгляду справ у порядку господарського судочинства обов'язок доказування покладається як на позивача, так і на відповідача. При цьому доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Вирішуючи питання про залишення зустрічної позовної заяви без руху, що в подальшому призвело до залишення зустрічних позовних вимог без розгляду, суд першої інстанції наведеного не врахував, оскільки встановив, що заявлений зустрічний позов, визначено позивачем як немайновий, а отже ціна позову зазначена не була. Суд, дійшовши висновку, що позов є майновим, повинен був попередньо визначити та зазначити суму судового збору, яку повинен сплатити позивач за зустрічним позовом, з наступним стягненням недоплаченого судового збору або з поверненням переплаченого судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом при вирішенні справи, що відповідає положенням частини другої статті 6 Закону України «Про судовий збір» та частини другої статті 163, частини другої статті 174 ГПК України.

За таких обставин залишення без розгляду зустрічної позовної заяви Національної ради з наведених судом першої інстанції підстав є помилковим.

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) визначено право людини на доступ до правосуддя, а статтею 13 Конвенції – ефективний спосіб захисту прав, і це означає, що особа має право пред'явити в суді таку вимогу на захист цивільного права, яка відповідає змісту порушеного права та характеру правопорушення. Пряма чи опосередкована заборона законом на захист певного цивільного права чи інтересу не може бути виправданою. Тому пункт 1 статті 6 Конвенції гарантує кожному право звернутися до суду з будь-якою вимогою щодо своїх цивільних прав та обов'язків. У такий спосіб здійснюється право на суд, яке включає не лише право ініціювати провадження, а й право отримати вирішення спору судом.

Крім того, при застосуванні процесуальних норм належить уникати як надмірного формалізму, так і надмірної гнучкості, які можуть призвести до скасування процесуальних вимог, встановлених законом. Надмірний формалізм у трактуванні процесуального законодавства визнається неправомірним обмеженням права на доступ до суду як елемента права на справедливий суд згідно зі статтею 6 Конвенції.

Оскільки оскаржувана ухвала суду першої інстанції від 25.11.2020 про залишення зустрічної позовної заяви Національної ради без розгляду та прийнята за наслідком її перегляду постановою суду апеляційної інстанції постановлені з порушенням норм процесуального права, відповідно до частини шостої статті 310 ГПК України вони підлягають скасуванню з направленням справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.07.2021 у справі № 910/12556/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98083159>.

Див. також правову позицію, викладену в постановках КГС ВС від 17.08.2021 у справі № 913/680/17, від 12.08.2021 у справі № 910/2675/21, від 09.09.2021 у справі № 904/6150/20, від 19.10.2021 у справі № 918/188/21, від 28.04.2022 у справі № 910/15316/21.

У разі роз'єднання судом позовних вимог судовий збір, сплачений за подання позову, не повертається і перерахунок не здійснюється. Після роз'єднання судом позовних вимог судовий збір повторно не сплачується

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Державного підприємства «Укрхімтрансміак» у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Трансаміак» до Державного підприємства «Укрхімтрансміак» про визнання права, зобов'язання вчинити дії та внесення змін до контракту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У вересні 2019 року ПАТ «Трансаміак», ПАТ «Тольяттіазот» звернулися до Господарського суду міста Києва з позовною заявою до ДП «Укрхімтрансміак» з вимогами про визнання права, зобов'язання вчинити дії, внесення змін до контракту про надання послуг з транзиту аміаку рідкого через територію України магістральним трубопроводом від 24.12.2007 № 026/А/2007 та стягнення 795 825,65 дол. США.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 04.02.2020 прийнято позовну заяву ПАТ «Трансаміак» та ПАТ «Тольяттіазот» до розгляду та відкрито провадження у справі № 910/13570/19, постановлено справу розглядати за правилами загального позовного провадження, призначено підготовче засідання у справі.

У подальшому ухвалою Господарського суду міста Києва від 28.05.2020 у справі № 910/13570/19, зокрема:

- роз'єднано позовні вимоги ПАТ «Трансаміак» та ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» про: 1) визнання права ПАТ «Тольяттіазот» та ПАТ «Трансаміак» на отримання від ДП «Укрхімтрансміак» щотижневих проміжних актів передачі-приймання рідкого аміаку для транспортування аміакопроводом до ОПЗ, складених на підставі приладів обліку на насосній станції 9 (НС-9), згідно з умовами пункту 3.2 контракту про надання послуг з транзиту аміаку рідкого через територію України магістральним трубопроводом від 24.12.2007 № 026/А/2007; 2) зобов'язання ДП «Укрхімтрансміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Тольяттіазот» і ПАТ «Трансаміак» акти здачі-приймання аміаку рідкого російського походження відповідно до пункту 3.1 контракту із зазначенням в ньому показів приладів обліку на КС-15, на підставі яких було розраховано обсяг відтранспортованого аміаку ПАТ «Тольяттіазот» до ОПЗ, та з виключенням слів «поставлено» і «поставлено в амміакопровод для транспортовки»; 3) зобов'язання ДП «Укрхімтрансміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Тольяттіазот» та ПАТ «Трансаміак» щотижневі акти згідно з пунктом 3.2 контракту із зазначенням показів приладів обліку на НС-9; 4) стягнення з ДП «Укрхімтрансміак» на користь ПАТ «Тольяттіазот» вартості втрат у 2018 році у сумі 795 825,65 дол. США; 5) внесення до контракту змін шляхом визнання

укладеною додаткової угоди до контракту від 24.12.2007 № 026/A/2007 у редакції, наведеній в прохальній частині позовної заяви, виділивши їх у самостійні провадження;

- позовні вимоги ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансаміак» про:

- 1) визнання права ПАТ «Тольяттіазот» на отримання від ДП «Укрхімтрансаміак» щотижневих проміжних актів передачі-приймання рідкого аміаку для транспортування аміакопроводом до ОПЗ, складених на підставі приладів обліку на насосній станції 9 (НС-9), згідно з умовами пункту 3.2 контракту; 2) зобов'язання ДП «Укрхімтрансаміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Тольяттіазот» акти здачі-приймання аміаку рідкого російського походження відповідно до пункту 3.1 контракту із зазначенням у ньому показів приладів обліку на КС-15, на підставі яких було розраховано обсяг відтранспортованого аміаку ПАТ «Тольяттіазот» до ОПЗ, та з виключенням слів «поставлено» і «поставлено в амміакопровод для транспортування»; 3) зобов'язання ДП «Укрхімтрансаміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Тольяттіазот» щотижневі акти згідно з пунктом 3.2 контракту із зазначенням показів приладів обліку на НС-9; 4) стягнення з ДП «Укрхімтрансаміак» на користь ПАТ «Тольяттіазот» вартість втрат у 2018 році у сумі 795 825,65 дол. США; 5) внесення змін до контракту шляхом визнання укладеною додаткової угоди до контракту від 24.12.2007 № 026/A/2007 у редакції, наведеній у прохальній частині позовної заяви, – розглядати в межах справи № 910/13570/19;

- позовні вимоги ПАТ «Трансаміак» до ДП «Укрхімтрансаміак» про:

- 1) визнання права ПАТ «Трансаміак» на отримання від ДП «Укрхімтрансаміак» щотижневих проміжних актів передачі-приймання рідкого аміаку для транспортування аміакопроводом до ОПЗ, складених на підставі приладів обліку на насосній станції 9 (НС-9), згідно з умовами пункту 3.2 контракту; 2) зобов'язання ДП «Укрхімтрансаміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Трансаміак» акти здачі-приймання аміаку рідкого російського походження відповідно до пункту 3.1 контракту із зазначенням у ньому показів приладів обліку на КС-15, на підставі яких було розраховано обсяг відтранспортованого аміаку ПАТ «Тольяттіазот» до ОПЗ, та із виключенням слів «поставлено» і «поставлено в амміакопровод для транспортування»; 3) зобов'язання ДП «Укрхімтрансаміак» із січня 2018 року оформляти та надавати ПАТ «Трансаміак» щотижневі акти згідно з пунктом 3.2 контракту із зазначенням показів приладів обліку на НС-9; 4) внесення змін до контракту шляхом визнання укладеною додаткової угоди до контракту від 24.12.2007 № 026/A/2007 у редакції, наведеній в прохальній частині позовної заяви, – виділити у самостійне провадження з наступним присвоєнням цим вимогам окремого номера справи.

За змістом витягу з протоколу передачі судової справи раніше визначеному складу суду від 01.06.2020 визначено такий склад суду: суддя Гумега О. В. Позовні вимоги ПАТ «Трансаміак» до ДП «Укрхімтрансаміак» про визнання права, зобов'язання вчинити дії, внесення змін до контракту про надання послуг з транзиту аміаку рідкого через територію України магістральним трубопроводом від 24.12.2007

виділено у самостійне провадження та новій судовій справі за цими вимогами присвоєно № 910/7610/20.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 03.06.2020 (суддя Гумега О. В.) у справі № 910/7610/20 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» залишено без руху, встановлено позивачеві спосіб усунення недоліків позовної заяви шляхом надання оригіналу позовної заяви ПАТ «Трансаміак» до ДП «Укрхімтрансміак» з додержанням вимог, викладених у статтях 162, 164, 172 ГПК України, та надано строк на усунення недоліків позовної заяви – десять днів з дня вручення цієї ухвали.

Згідно з ухвалою Господарського суду міста Києва від 07.08.2020 (суддя Гумега О. В.) у справі № 910/7610/10 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» на підставі частини четвертої статті 174 ГПК України було визнано неподаною та повернуто товариству у зв'язку з неусуненням її недоліків.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 13.10.2020 у справі № 910/7610/10 ухвалу Господарського суду міста Києва від 07.08.2020 скасовано, а справу передано на розгляд до Господарського суду міста Києва. Апеляційний господарський суд виходив з того, що положеннями процесуального законодавства не передбачено обов'язку позивача надавати оригінал позовної заяви з додатками до кожної із справ у випадку роз'єднання судом позовів у справі в самостійні провадження; у такому разі до нової справи підшиваються завірені суддею копії процесуальних документів з попередньої справи, що мають значення для цієї справи.

Згідно з постановою Верховного Суду від 14.12.2020 постанову Північного апеляційного господарського суду від 13.10.2020 у справі № 910/7610/20 залишено без змін. Суд касаційної інстанції погодився з мотивами судового рішення суду апеляційної інстанції.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 29.12.2020 у справі № 910/7610/20 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» залишено без руху. Установлено ПАТ «Трансаміак» спосіб усунення недоліків позовної заяви шляхом подання до суду додатків, які перераховані у позовній заяві від 30.09.2019; подання доказів відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів; подання доказів сплати судового збору. Надано ПАТ «Трансаміак» строк для усунення недоліків – протягом 10 днів з дня вручення цієї ухвали. Роз'яснено ПАТ «Трансаміак», що в разі неусунення недоліків позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважатиметься неподаною і буде повернута особі, що звернулася з позовною заявою (частина четверта статті 174 ГПК України).

Відповідно до ухвали Господарського суду міста Києва від 03.03.2021 у справі № 910/7610/20 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» на підставі частини четвертої статті 174 ГПК було визнано неподаною та повернуто товариству у зв'язку з неусуненням її недоліків.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 14.04.2021 ухвалу Господарського суду міста Києва від 03.03.2021 у справі № 910/7610/20 скасовано, а справу повернуто на розгляд до Господарського суду міста Києва. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що встановлення ПАТ «Трансаміак» способу

усунення недоліків позовної заяви шляхом повторного надання доданих до позовної заяви документів, зокрема доказів сплати судового збору та надсилання копії позовної заяви з додатками іншим учасникам справи у цій справі, не ґрунтується на положеннях законодавства.

ОЦІНКА СУДУ

Переглянувши оскаржену у справі постанову суду апеляційної інстанції, дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи та заперечення на неї, перевіrivши наявні матеріали справи щодо правильності застосування судом апеляційної інстанції норм процесуального права, колегія суддів визнала, що правових підстав для задоволення касаційної скарги немає.

Як уже зазначалося та свідчать матеріали справи, згідно з ухвалою місцевого господарського суду від 29.12.2020 у цій справі у зв'язку з наявністю у матеріалах справи лише копії позовної заяви ПАТ «Трансаміак» без додатків до неї суд залишив позовну заяву без руху на підставі частини першої статті 174 ГПК України і надав строк на усунення її недоліків. Після того, як позивач не усунув зазначених недоліків, господарський суд першої інстанції ухвалою від 03.03.2021 визнав позовну заяву ПАТ «Трансаміак» неподаною та повернув її зазначеному товариству.

Скасовуючи цю ухвалу та повертаючи справу № 910/7610/20 на розгляд до господарського суду першої інстанції, апеляційний господарський суд з'ясував, що згідно з ухвалою Господарського суду міста Києва від 23.12.2020 у справі № 910/13570/19 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» і ПАТ «Тольяттіазот» залишено без руху; встановлено позивачам спосіб усунення недоліків позовної заяви шляхом подання до суду оригіналів позовної заяви та доданих до неї документів; подання доказів відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів; подання доказів сплати судового збору.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 20.01.2020 у справі № 910/13570/19 позовну заяву ПАТ «Трансаміак» і ПАТ «Тольяттіазот» залишено без руху, встановлено позивачам спосіб усунення недоліків позовної заяви шляхом: надання обґрунтованого розрахунку суми, що стягується (із зазначенням та наданням доказів, які підтверджують суми, використані позивачами при здійсненні такого розрахунку); надання нотаріально засвідченого перекладу на українську мову документів, зазначених у додатках 4 (зокрема зведenu версію контракту з урахуванням всіх доповнень), 5–14, 17 (зокрема лист УХТА від 28.05.2019 № 672), 18, 22, 28, 33, 36–38, 41 до позовної заяви від 30.09.2019; надання нотаріально засвідченого перекладу на українську мову документів щодо розрахунку середньої вартості аміаку ПАТ «Тольяттіазот» (інвойсів та платіжних доручень), зазначених у додатку 4 до заяви про усунення недоліків позовної заяви від 02.01.2020; надання підтверджених документів, зазначених у додатку 35 до позовної заяви від 30.09.2019.

За змістом ухвали Господарського суду міста Києва від 04.02.2020 у справі № 910/13570/19 позовну заяву ПАТ «Трансаміак», ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» про визнання права, зобов'язання вчинити дії, внесення змін до контракту та стягнення 795 825,65 дол. США (від 30.09.2019 № 13570/19) прийнято до розгляду та відкрито провадження у справі № 910/13570/19. Зокрема,

встановлено, що оригінал позовної заяви від 30.09.2019 вх. № 13570/19 та додані до неї документи подано 02.01.2020 на виконання ухвали Господарського суду міста Києва від 23.12.2019 про залишення позовної заяви без руху; 31.01.2020 надійшла заява про усунення недоліків позовної заяви на виконання ухвали Господарського суду міста Києва від 20.01.2020, надіслана суду засобами поштового зв'язку. Зважаючи на наявні в матеріалах справи докази, суд дійшов висновку про усунення недоліків позовної заяви, визначених в ухвалі Господарського суду міста Києва від 20.01.2020.

Отже, як установив суд апеляційної інстанції, подану спільну позовну заяву ПАТ «Трансаміак» і ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» було прийнято судом до розгляду та відкрито провадження у справі № 910/13570/19, тобто суд визнав подані документи достатніми для відкриття провадження у справі, перевіrivши відповідність позовної заяви вх. № 13570/19 від 30.09.2019 вимогам статей 162, 164, 172 ГПК України, і підтвердив факт надання суду оригіналів зазначеної позовної заяви та доданих до неї документів.

У подальшому, як уже зазначалося та свідчать матеріали справи, позовні вимоги ПАТ «Трансаміак» і ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» були роз'єднані судом та виділені ним у самостійні провадження (позовні вимоги ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» суд вирішив розглядати в межах справи № 910/13570/19, а позовні вимоги ПАТ «Трансаміак» до ДП «Укрхімтрансміак» виділив у самостійне провадження з присвоєнням цим вимогам окремого номера справи – 910/7610/20).

Також апеляційний господарський суд зазначив про те, що питання правомірності залишення позову без руху у справі № 910/7610/20 (у зв'язку з ненаданням позивачем оригіналу позовної заяви і доданих до неї документів) вже було предметом дослідження та оцінки Верховного Суду, який в постанові від 14.12.2020 у справі № 910/7610/20 зазначив про обґрунтованість висновку суду апеляційної інстанції про відсутність у наведеному випадку (за наслідками роз'єднання позовних вимог ПАТ «Трансаміак» і ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» і виділення позовних вимог ПАТ «Трансаміак» до ДП «Укрхімтрансміак» в самостійне провадження з присвоєнням їм окремого номера справи) підстав для зобов'язання позивача подавати до суду оригінал позовної заяви та доданих до неї документів, залишати позовну заяву без руху і у подальшому через їх неподання постановляти ухвалу, якою таку позовну заяву визнавати неподаною та повертати заявникові, зважаючи на те, що оригінал позовної заяви ПАТ «Трансаміак», ПАТ «Тольяттіазот» до ДП «Укрхімтрансміак» і додані до неї документи, у тому числі й оригінали доказів сплати судового збору, залишились у справі № 910/13570/19, а вимог щодо необхідності надання позивачем оригіналу позовної заяви з додатками до кожної із справ у випадку роз'єднання судом позовів у справі в самостійні провадження ГПК України не містить.

Положення Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814, визначають алгоритм дій, зокрема у разі роз'єднання позовів у справі

в самостійні провадження. Так, за змістом пункту 7 розділу III цієї Інструкції у разі виділення матеріалів кримінального провадження в окреме провадження, роз'єднання позовів у справі в самостійні провадження нова судова справа (матеріали кримінального провадження) реєструється як така, що надійшла до суду в день постановлення відповідного процесуального документа (постанови, ухвали) суду. Їй присвоюється новий єдиний унікальний номер. До нової справи (матеріалів кримінального провадження) підшиваються завірені суддею копії процесуальних документів з попередньої справи, що мають значення для цієї справи.

У разі роз'єднання судом позовних вимог судовий збір, сплачений за подання позову, не повертається і перерахунок не здійснюється. Після роз'єднання судом позовних вимог судовий збір повторно не сплачується (абзац третій частини шостої статті 6 Закону України «Про судовий збір»).

Отже, як констатував суд апеляційної інстанції, встановлення місцевим господарським судом ПАТ «Трансаміак» способу усунення недоліків позовної заяви шляхом повторного надання доданих до позовної заяви документів, зокрема доказів сплати судового збору та надсилання копії позовної заяви з додатками іншим учасникам справи у справі № 910/7610/20, не відповідає вимогам процесуального законодавства.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.07.2021 у справі № 910/7610/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98140077>.

Оскільки предметом спору у справі є вимоги про відшкодування шкоди, завданої державою в особі Кабінету Міністрів України внаслідок протиправної бездіяльності, а з мотивувальної частини постанови впливає спростування Верховним Судом висновків судів попередніх інстанцій про зобов'язальні правовідносини щодо компенсації здійснених витрат при виконанні спеціальних обов'язків, суд дійшов висновку про наявність правових підстав для задоволення клопотання заявника про повернення надміру сплаченого судового збору за подання касаційної скарги

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» на рішення Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 01.06.2021 (в частині позовних вимог про стягнення 9 430 462 000 грн) у справі № 910/11141/19 за позовом АТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» до Кабінету Міністрів України (відповідач-1), Державної казначейської служби України (відповідач-2) про стягнення 15 483 843 000,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Акціонерне товариство «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – НАК «Нафтогаз України», Компанія, позивач) звернулося до Господарського суду міста Києва з позовом до Кабінету Міністрів України (далі – Кабмін, відповідач-1) та Державної казначейської служби України (далі – Держказначейство, відповідач-2) про стягнення з Держави в особі Кабміну коштів у сумі 15 483 843,00 грн в рахунок відшкодування завданої позивачу шкоди.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/11141/19 у задоволенні позовних вимог НАК «Нафтогаз України» відмовлено повністю.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 01.06.2021 заяву НАК «Нафтогаз України» про відмову від позову у справі № 910/11141/19 в частині стягнення 6 053 381 000,00 грн задоволено.

Прийнято відмову НАК «Нафтогаз України» від позову у справі № 910/11141/19 в частині стягнення 6 053 381 000,00 грн.

Визнано нечинним рішення Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/11141/19 в частині позовних вимог про стягнення 6 053 381 000,00 грн.

Закрито провадження у справі № 910/11141/19 у частині позовних вимог про стягнення 6 053 381 000,00 грн.

Апеляційну скаргу НАК «Нафтогаз України» залишено без задоволення.

Рішення Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/11141/19 в частині позовних вимог про стягнення 9 430 462 000,00 грн залишено без змін.

Вирішено питання повернення та розподілу судових витрат (судового збору).

Не погодившись з рішенням Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 та постановою Північного апеляційного господарського суду від 01.06.2021 (в частині відмови у задоволенні позовних вимог про стягнення 9 430 462 000 грн) у справі № 910/11141/19, НАК «Нафтогаз України» подала до Верховного Суду касаційну скаргу, в якій просила оскаржені судові рішення скасувати в зазначеній частині, передати справу в цій частині на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

14.09.2021 до Верховного Суду надійшло клопотання НАК «Нафтогаз України» про повернення надміру сплаченого судового збору за подання касаційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

Клопотання НАК «Нафтогаз України» про повернення надміру сплаченого судового збору за подання касаційної скарги обґрунтоване тим, що відповідно до пункту 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір» судовий збір не справляється за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади.

Згідно зі статтею 123 ГПК України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Пунктом 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір» передбачено, що судовий збір не справляється за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду.

Матеріалами справи підтверджується, що за подання касаційної скарги НАК «Нафтогаз України» сплатив судовий збір у розмірі 1 589 000,00 грн згідно з платіжним дорученням № 0000019667 від 01.07.2021.

Оскільки предметом спору у справі № 910/11141/19 є вимоги про відшкодування шкоди, завданої Державою в особі Кабміну внаслідок протиправної бездіяльності, а з мотивувальної частини постанови вбачається спростування Верховним Судом висновків судів попередніх інстанцій про зобов'язальні правовідносини щодо здійснення компенсації здійснених витрат при виконанні спеціальних обов'язків витрат, колегія суддів дійшла висновку про наявність правових підстав для задоволення клопотання заявника касаційної скарги про повернення надміру сплаченого судового збору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.09.2021 у справі № 910/11141/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/100067912>.

Див. також постанову КГС ВС від 02.12.2021 у справі № 910/7591/19, від 21.12.2021 у справі № 910/8301/21, від 11.01.2022 у справі № 916/1248/21.

Якщо в позовній заяві об'єднано дві й більше вимоги немайнового характеру, судовий збір сплачується за кожну вимогу немайнового характеру

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Бісабі Україна» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 08.07.2021 у частині розподілу судових витрат у справі № 920/15/20 за позовом заступника прокурора Сумської області в інтересах держави до Сумської міської ради, ТОВ «Бісабі Україна» про визнання незаконним і скасування рішення, визнання недійсним договору оренди землі та застосування наслідків його недійсності.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У грудні 2019 року заступник прокурора Сумської області (далі – прокурор) звернувся до суду з позовом в інтересах держави до Сумської міської ради, ТОВ «Бісабі Україна», у якому просив:

- визнати незаконним і скасувати рішення Сумської міської ради від 27.07.2017 № 2401-МР «Про надання в оренду земельної ділянки ТОВ «Бісабі Україна»;
- визнати недійсним договір оренди земельної ділянки від 17.08.2017, укладений між Сумською міською радою і ТОВ «Бісабі Україна»;
- застосувати наслідки недійсності договору оренди земельної ділянки від 17.08.2017, а саме: зобов'язати ТОВ «Бісабі Україна» повернути Сумській міській раді земельну ділянку комунальної власності з кадастровим номером 5910136600:05:003:0002 площею 0,6300 га, що розташована за адресою: вул. Новорічна, 5, м. Суми;
- стягнути з ТОВ «Бісабі Україна» на користь прокуратури Сумської області витрати зі сплати судового збору в сумі 56 296,12 грн.

Рішенням Господарського суду Сумської області від 12.11.2020 у задоволенні позову відмовлено.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 08.07.2021 рішення Господарського суду Сумської області від 12.11.2020 скасовано, ухвалено нове рішення, яким позов задоволено в повному обсязі. Стягнуто з ТОВ «Бісабі Україна» на користь Сумської обласної прокуратури витрати зі сплати судового збору за подання позовної заяви в сумі 56 296,12 та за подання апеляційної скарги в сумі 84 444,18 грн.

Не погоджуючись з висновками суду апеляційної інстанції у частині розподілу судових витрат, у серпні 2021 року ТОВ «Бісабі Україна» подало касаційну скаргу, у якій, посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права, порушення норм процесуального права та наявність випадку, передбаченого пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, просило скасувати постанову Північного апеляційного господарського суду від 08.07.2021 у частині розподілу судових витрат і ухвалити в цій частині нове рішення, яким стягнути з ТОВ «Бісабі Україна» та Сумської міської ради на користь Сумської обласної прокуратури витрати зі сплати судового збору за подання позовної заяви в сумі 3 153 грн з кожного та за подання апеляційної скарги в сумі 4 729,50 грн з кожного.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом позову у справі, яка розглядається, є вимоги: про визнання незаконним і скасування рішення органу місцевого самоврядування, визнання недійсним договору оренди земельної ділянки, укладеного між Сумською міською радою і ТОВ «Бісабі Україна», та застосування наслідків недійсності цього договору шляхом зобов'язання ТОВ «Бісабі Україна» повернути земельну ділянку, яка є об'єктом оренди за договором.

Прокурор обґрунтував свої вимоги обставинами передачі земельної ділянки в оренду товариству в позаконкурентний спосіб, що є порушенням визначеного законодавством порядку передачі в оренду земельної ділянки комунальної власності та підставою для визнання рішення незаконним, договору оренди – недійсним і, як наслідок, повернення земельної ділянки її власнику.

При цьому судами попередніх інстанцій не було встановлено обставин, що право власності на земельну ділянку, передану в оренду за договором оренди, який прокурор просив визнати недійсним, оспорується або цей спір пов'язаний з підтвердженням права власності на земельну ділянку.

З огляду на викладене та зміст спірних правовідносин Верховний Суд дійшов висновку, що позовна вимога прокурора про зобов'язання ТОВ «Бісабі Україна» повернути земельну ділянку Сумській міській раді у цьому випадку має немайновий характер, оскільки вона є вимогою про виконання обов'язку в натурі (повернення орендарем належної орендодавцеві земельної ділянки внаслідок недійсності договору оренди цієї земельної ділянки), об'єктом вимоги є дія зобов'язаної сторони, що не піддається грошовій (вартісній) оцінці, а вирішення спору не впливає на склад майна сторін спору та не змінює власника майна.

Аналогічний за змістом висновок наведено Верховним Судом у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду в постанові від 02.12.2020 у справі № 905/105/20.

Згідно із частиною першою статті 164 ГПК України до позовної заяви додаються документи, які підтверджують, зокрема, сплату судового збору в установлених порядку і розмірі, або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону (пункт 2), а частиною третьою статті 258 ГПК України передбачено, що до апеляційної скарги додаються докази сплати судового збору (пункт 2).

Як свідчать матеріали справи та встановлено судом апеляційної інстанції, до позовної заяви прокурора додано платіжне доручення від 20.11.2019 № 1776, за яким Прокуратурою Сумської області сплачено судовий збір за подання позовної заяви у цій справі в сумі 56 296,12 грн, а згідно з платіжним дорученням від 11.12.2020 № 1992 за подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції прокуратурою сплачено судовий збір у сумі 44 053,99 грн.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначено Законом України «Про судовий збір».

Відповідно до частини другої статті 4 зазначеного Закону за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру ставка судового збору встановлюється у розмірі 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (підпункт 1 пункту 2), позовної заяви немайнового характеру – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (підпункт 2 пункту 2), а за подання апеляційної скарги на рішення суду – 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги (підпункт 4 пункту 2).

За змістом частини першої статті 4 Закону України «Про судовий збір» судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Відповідно до частини третьої статті 6 названого Закону у разі коли в позовній заяві об'єднано дві і більше вимог немайнового характеру, судовий збір сплачується за кожну вимогу немайнового характеру.

У справі, яка розглядається, прокурор звернувся до суду з позовом у грудні 2019 року, предметом цього позову є три вимоги немайнового характеру, тому сума судового збору справляється з урахуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01.01.2019 за кожну вимогу немайнового характеру.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.01.2019 встановлено в розмірі 1 921,00 грн.

Отже, зважаючи на положення наведених норм Закону України «Про судовий збір», у цій справі за подання позовної заяви, яка містить три вимоги немайнового характеру, належало сплатити судовий збір у сумі 5 763,00 грн (1 921,00 x 3),

а за подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції (у задоволенні позову відмовлено в повному обсязі) – 8 644,50 грн (5 763,00 x 150 : 100).

Частиною першою статті 129 ГПК України, якою урегульовано питання розподілу судових витрат, передбачено, що судовий збір покладається: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, – на сторону, яка безпідставно ухиляється від прийняття пропозицій іншої сторони, або на обидві сторони, якщо судом відхилено частину пропозицій кожної із сторін; 2) у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, – на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

З огляду на матеріали справи судом апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги прокурора рішення Господарського суду Сумської області від 12.11.2020 скасовано, ухвалено нове рішення, яким позов задоволено в повному обсязі. Визнано незаконним і скасовано рішення Сумської міської ради від 27.07.2017 № 2401-МР «Про надання в оренду земельної ділянки ТОВ «Бісабі Україна»; визнано недійсним договір оренди земельної ділянки від 17.08.2017, укладений між Сумською міською радою та ТОВ «Бісабі Україна»; зобов'язано ТОВ «Бісабі Україна» повернути Сумській міській раді земельну ділянку комунальної власності з кадастровим номером 5910136600:05:003:0002 площею 0,6300 га, що розташована за адресою: вул. Новорічна, 5, м. Суми.

При цьому суд апеляційної інстанції, розподіляючи судові витрати та покладаючи лише на ТОВ «Бісабі Україна» обов'язок з відшкодування Сумській обласній прокуратурі судових витрат за подання позовної заяви та апеляційної скарги в сумі 56 296,12 грн та 84 444,18 грн відповідно, тобто у розмірі більшому, ніж передбачено вимогами законодавства, неправильно застосував зазначені положення Закону України «Про судовий збір», не врахував наведених правових висновків Верховного Суду та безпідставно не здійснив розподілу витрат зі сплати судового збору між відповідачами відповідно до положень статті 129 ГПК.

За пунктом 3 частини першої статті 308 ГПК України суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд;

Згідно із частиною першою статті 311 ГПК України суд скасовує судові рішення повністю або частково і ухвалює нове рішення у відповідній частині або змінює його, якщо таке судове рішення, переглянуте в передбачених статтею 300 цього Кодексу межах, ухвалено з неправильним застосуванням норм матеріального права або порушенням норм процесуального права.

Верховний Суд, переглянувши оскаржене судове рішення суду апеляційної інстанції у межах, передбачених статтею 300 ГПК України, дійшов висновку про наявність правових підстав для часткового задоволення касаційної скарги ТОВ «Бісабі Україна» (з огляду на помилкове врахування відповідачем при розрахунку судового збору прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01.01.2020), скасування пункту 6 резолютивної частини постанови Північного апеляційного господарського суду від 08.07.2021 у справі № 920/15/20 про стягнення з ТОВ

«Бісабі Україна» на користь Сумської обласної прокуратури витрат зі сплати судового збору за розгляд справи в суді першої інстанції в сумі 56 296,12 грн, за розгляд справи в суді апеляційної інстанції в сумі 84 444,18 грн та ухвалення в цій частині нового рішення про стягнення із Сумської міської ради та ТОВ «Бісабі Україна» на користь Сумської обласної прокуратури витрат зі сплати судового збору за подання позовної заяви в сумі 2 881, 50 грн та за подання апеляційної скарги в сумі 4 322,25 грн (з кожного відповідача).

Водночас суд касаційної інстанції вважає за необхідне зауважити, що відповідно до пункту 1 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила за ухвалою суду в разі, зокрема, внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом.

У зв'язку з наведеним Сумська обласна прокуратура не позбавлена права вирішити питання щодо повернення відповідної суми сплаченого судового збору в порядку, передбаченому законодавством.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2021 у справі № 920/15/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/101027482>.

У контексті визначення розміру судового збору за подання апеляційної скарги «ставка, що підлягала сплаті при поданні заяви» має визначатися за розміром ставок, установлених статтею 4 Закону України «Про судовий збір» на момент звернення з відповідною заявою. Об'єктом, з якого розраховується розмір ставки судового збору за подання апеляційної скарги, є відповідна заява, а базою для такого розрахунку – ставка судового збору, що підлягала сплаті при поданні відповідної заяви

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСББ «Піонер 2007» у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи на ухвалу Південно-західного апеляційного господарського суду від 13.09.2021 за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Піонер 2007» про визнання недійсним рішення загальних зборів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Господарський суд Одеської області рішенням від 15.06.2021 позовні вимоги ОСОБА_1 задовольнив повністю. Визнав недійсним рішення загальних зборів ОСББ «Піонер 2007», оформлене протоколом від 23.12.2019. Стягнув з ОСББ «Піонер 2007» на користь ОСОБА_1 2 102 грн судового збору.

ОСББ «Піонер 2007» звернулося з апеляційною скаргою на рішення Господарського суду Одеської області від 15.06.2021 у справі № 916/3454/20.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 13.09.2021 апеляційну скаргу ОСББ «Піонер 2007» на рішення Господарського суду Одеської області від 15.06.2021 у справі № 916/3454/20 повернуто заявнику.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з підпунктом 4 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» за подання апеляційної скарги на рішення суду сплаті підлягає судовий

збір у розмірі 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги.

Аналіз наведених норм права дає підстави вважати, що у контексті визначення розміру судового збору за подання апеляційної скарги «ставка, що підлягала сплаті при поданні заяви», має визначатися за розміром ставок, встановлених статтею 4 Закону України «Про судовий збір» на момент звернення з відповідною заявою. Об'єктом, з якого розраховується розмір ставки судового збору за подання апеляційної скарги, є відповідна заява, а базою для такого розрахунку – ставка судового збору, що підлягала сплаті при поданні відповідної заяви.

У справі № 916/3454/20 ОСОБА_1 02.12.2020 звернулася до Господарського суду Одеської області з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів ОСББ «Піонер 2007», оформленого протоколом від 23.12.2019. За подання позовної заяви ОСОБА_1 сплатила судовий збір у розмірі 2 102 грн.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб на 1 січня 2020 року встановлено у розмірі 2 102 грн.

Проте апеляційним господарським судом при обрахунку розміру судового збору помилково враховано розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 2021 рік.

Такі висновки суду апеляційної інстанції не відповідають вимогам частини першої та підпункту 4 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір», оскільки ставка судового збору за подання апеляційної скарги у 150 % обраховується із суми, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, з врахуванням розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому позивач звернувся з позовом до суду.

Для правильного розрахунку суми судового збору апеляційному господарському суду необхідно було перевірити, яка сума підлягала до сплати позивачем за подання позовної заяви до суду першої інстанції, саме з цієї суми здійснити розрахунок судового збору, що підлягає сплаті при поданні апеляційної скарги.

Отже, суд апеляційної інстанції здійснивши розрахунок судового збору на основі розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня 2021 року (на час подання апеляційної скарги), а не на час звернення позивача з позовом до суду, дійшов помилкового висновку, що відповідачем судовий збір за подання апеляційної скарги сплачено не в повному обсязі, та неправомірно повернув апеляційну скаргу ОСББ «Піонер 2007» з цих підстав.

Верховний Суд зазначив, що здійснене судом апеляційної інстанції порушення норм процесуального права зумовлює необхідність скасування оскаржуваної ухвали господарського суду апеляційної інстанції з передачею справи на розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12.11.2021 у справі № 916/3454/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/101163445>.

2. Застосування статей 3, 5 Закону України «Про судовий збір» щодо звільнення від сплати судового збору за подання заяв (скарг) до господарських судів

На арбітражного керуючого не поширюються положення статті 5 Закону України «Про судовий збір»

КГС ВС розглянув касаційну скаргу арбітражного керуючого Звездічева М. О. на постанову Північного апеляційного господарського суду від 17.03.2021 у справі за заявою АТ «Сбербанк» до ВАТ «Золотоношам'ясо» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У провадженні Господарського суду Черкаської області перебуває права № 01/10/5026/779/2011 про банкрутство ВАТ «Золотоношам'ясо».

01.10.2020 до Господарського суду Черкаської області надійшла заява представника АТ «Сбербанк» Кошлія Р. В. від 25.09.2020 про постановлення додаткової ухвали у справі № 01/10/5026/779/2011 про стягнення із Звездічева М. О. на користь АТ «Сбербанк» 3 524,00 грн судового збору, сплаченого банком за подання апеляційної та касаційної скарг на ухвалу Господарського суду Черкаської області від 19.02.2019 і постанову Північного апеляційного господарського суду від 23.05.2019 у справі №01/10/5026/779/2011.

Додатковою ухвалою Господарського суду Черкаської області від 27.10.2020 у справі № 01/10/5026/779/2011 у стягненні із Звездічева М. О. на користь АТ «Сбербанк» 3 524,00 грн судового збору відмовлено.

Додаткова ухвала мотивована тим, що відповідно до довідки до акта огляду МСЕК від 06.09.2019 серія ААБ № 464871 Звездічев М. О. має інвалідність II групи, він звільнений від сплати судового збору.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 17.03.2021 у справі № 01/10/5026/779/2011 апеляційну скаргу АТ «Сбербанк» на додаткову ухвалу Господарського суду Черкаської області від 27.10.2020 у справі № 01/10/5026/779/2011 задоволено.

Додаткову ухвалу Господарського суду Черкаської області від 27.10.2020 у справі № 01/10/5026/779/2011 скасовано та ухвалено нове рішення.

Стягнуто з арбітражного керуючого Звездічева М. О. на користь АТ «Сбербанк» 3524,00 грн судового збору, сплаченого банком за подання апеляційної та касаційної скарг на ухвалу Господарського суду Черкаської області від 19.02.2019 і постанову Північного апеляційного господарського суду від 23.05.2019 у справі № 01/10/5026/779/2011.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом судового розгляду у цій справі є заява представника АТ «Сбербанк» Кошлія Р.В. від 25.09.2020 про постановлення додаткової ухвали у справі № 01/10/5026/779/2011 про стягнення зі Звездічева М. О. на користь АТ «Сбербанк» 3 524,00 грн судового збору, сплаченого банком за подання апеляційної та касаційної скарг на ухвалу Господарського суду Черкаської області від 19.02.2019 і постанову Північного апеляційного господарського суду від 23.05.2019 у справі № 01/10/5026/779/2011.

Порядок розподілу та відшкодування судових витрат врегульовано статтею 129 ГПК України, зокрема судовий збір, від сплати якого позивач у встановленому порядку звільнений, стягується з відповідача в дохід бюджету пропорційно розміру задоволених вимог, якщо відповідач не звільнений від сплати судового збору. Якщо інше не передбачено законом, у разі залишення позову без задоволення, закриття провадження у справі або залишення без розгляду позову позивача, звільненого від сплати судового збору, судовий збір, сплачений відповідачем, компенсується за рахунок держави в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Суд першої інстанції, відмовляючи у стягненні із Звездічева М. О. на користь АТ «Сбербанк» 3 524,00 грн судового збору, посилався на висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 01.03.2017 у справі № 6-152цс17.

Відповідно до цього висновку сплачений позивачем судовий збір компенсується за рахунок держави в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо відповідач як фізична особа звільнений від сплати судового збору.

Суд апеляційної інстанції не погодився із судом першої інстанції, вказавши, що наведений висновок стосувався застосування норм цивільного процесуального закону, який діяв до набуття чинності новими процесуальними законами (набуття чинності ГПК, ЦПК України 15.12.2017).

Суд апеляційної інстанції зазначив, що згаданий висновок Верховного Суду України також не може бути застосований у цій справі, оскільки відповідач – арбітражний керуючий Звездічев М. О. є у цій справі самозайнятою особою, суб'єктом незалежної професійної діяльності, яка є платником податку, а не фізичною особою.

Суд апеляційної інстанції вказав на те, що на арбітражного керуючого Звездічева М. О. не поширюється норма статті 5 Закону України «Про судовий збір».

Колегія суддів погоджується з таким висновком суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Пунктом 9 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» передбачено, що від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються особи з інвалідністю I та II груп, законні представники дітей з інвалідністю і недієздатних осіб з інвалідністю.

Відповідно до частини першої статті 24 ЦК України людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою.

У статті 25 ЦК України встановлено, що здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи.

За правилами частин другої та четвертої статті 25 ЦК України цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження та припиняється у момент її смерті.

У статті 26 ЦК України унормовано, що всі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. Фізична особа здатна мати всі майнові права, що встановлені цим Кодексом, іншим законом. Фізична особа здатна мати інші цивільні права, що не встановлені Конституцією України, цим Кодексом, іншим

законом, якщо вони не суперечать закону та моральним засадам суспільства. Фізична особа здатна мати обов'язки як учасник цивільних відносин.

Статтею 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (який був чинний на час виконання арбітражним керуючим Звездічевим М. О. повноважень розпорядника майна та ліквідатора банкрута) визначено, що арбітражний керуючий – це фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України.

Арбітражні керуючі є суб'єктами незалежної професійної діяльності. Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) з моменту винесення ухвали (постанови) про призначення його арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) до моменту припинення здійснення ним повноважень прирівнюється до службової особи підприємства-боржника (частини перша та друга статті 4 того ж Закону).

Підпунктом 14.1.226 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України (далі – ПК України) передбачено, що самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою – підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Отже, арбітражний керуючий є самозайнятою особою, яка провадить незалежну професійну діяльність.

Фізична особа, яка має намір реалізувати своє конституційне право на провадження незалежної професійної діяльності, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – самозайнята особа. При цьому правовий статус «самозайнята особа» сам по собі не впливає на будь-які правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієздатністю, та не обмежує їх (подібні правові висновки сформульовано в постановках ВП ВС від 05.05.2020 у справі № 161/6253/15-ц, від 07.04.2020 у справі № 743/534/16-ц, від 06.06.2018 у справі № 910/16713/15).

Водночас, як встановлено судом апеляційної інстанції, скарга АТ «Сбербанк» від 08.01.2019 була подана на бездіяльність арбітражного керуючого Звездічева М. О.

саме як колишнього ліквідатора банкрута – ВАТ «Золотоношам'ясо» щодо передачі діючому ліквідатору банкрута, арбітражному керуючому Юдицькому О. В. бухгалтерської та іншої документації, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей ВАТ «Золотоношам'ясо».

У процедурі банкрутства арбітражний керуючий призначається і звільняється виключно господарським судом у встановленому порядку, і це впливає на обсяг його правосуб'єктності.

Колегія суддів вважає, що статус арбітражного керуючого та обсяг його дієздатності, яким він наділений як представник боржника в процедурі банкрутства відповідно до положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та КУзПБ, не тотожний статусу та обсягу дієздатності інших самозайнятих осіб, визначення яких надано у ПК України.

Оскільки арбітражний керуючий діє від імені підприємства-боржника у межах наданих повноважень, така особа поряд із самостійною процесуальною дієздатністю наділена також і процесуальною дієздатністю підприємства-банкрута.

З огляду на викладене суд апеляційної інстанції дійшов правомірного висновку, що суд першої інстанції безпідставно звільнив відповідача, суб'єкта незалежної професійної діяльності – арбітражного керуючого Звездічева М. О. від сплати судового збору, оскільки відповідно до статті 129 ГПК України у разі задоволення позову саме на відповідача покладається обов'язок зі сплати судового збору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.07.2021 у справі № 01/10/5026/779/2011 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98266087>.

Обов'язок сплатити судовий збір за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документів не є за своє суттю цивільним чи господарським зобов'язанням і належить до судових витрат, а не до предмета й ціни позову (які саме виникають із цивільних та господарських правовідносин). Процесуальний розподіл судом судового збору за результатами вирішення господарського спору між сторонами процесу не є виникненням саме господарського чи цивільного зобов'язання, що характеризується правовідношенням між боржником і кредитором з приводу виконання / утримання від виконання певної дії

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Галантос» на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 06.04.2021 та ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 14.12.2020 за клопотанням ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» про заміну учасника/сторони у справі та сторони виконавчого провадження (ТОВ «Авіто») правонаступником (ТОВ «Галантос») у справі за позовом ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» до 1 ТОВ «Авіто Трейдінг Груп», 2 ТОВ «Галантос» про звернення стягнення на предмет іпотеки та за зустрічним позовом ТОВ «Галантос» до ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ТОВ «Авіто Дніпро», про визнання недійсним договору іпотеки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

23.01.2019 ПАТ «Промінвестбанк» звернулося до Господарського суду Дніпропетровської області з клопотанням про:

- залучення до участі у справі № 40/5005/7101/2011 ТОВ «Галантос» як правонаступника ТОВ «Авіто» та заміну ТОВ «Авіто» його правонаступником, яким є ТОВ «Галантос» з постановленням відповідної ухвали суду;

- заміну у виконавчому провадженні № 52062297 сторони боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос»;

- заміну боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос» в наказі Господарського суду Дніпропетровської області від 08.07.2015 № 40/5005/7101/2011, виданому на виконання постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015;

- заміну боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника ТОВ «Галантос» в наказі Господарського суду Дніпропетровської області від 08.07.2015 № 40/5005/7101/2011, виданому на виконання постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015 про стягнення з ТОВ «Авіто» на користь ПАТ «Промінвестбанк» витрат зі сплати державного мита – 25 500,00 грн, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу – 236,00 грн, витрат за проведення судової експертизи – 6 988,20 грн, судового збору за розгляд апеляційної скарги – 36 540,00 грн.

Клопотання обґрунтовано тим, що постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015 залишена в силі постановою Верховного Суду України від 06.07.2016, однак ТОВ «Авіто» вчинялися різні спроби будь-яким чином переглянути зазначену постанову за допомогою механізму нововиявлених обставин, на що звернув увагу Верховний Суд в окремій ухвалі від 31.05.2018 на адресу Вищої ради правосуддя. Постановою Верховного Суду України від 31.05.2018 скасовано постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 06.09.2017 про перегляд справи за нововиявленими обставинами, і постанова апеляційної інстанції від 01.07.2015 відновила свою законну силу та підлягає виконанню. 27.06.2018 відбувся перехід права власності на предмет іпотеки за договором іпотеки № 216/08/1-10 із застереженням про задоволення вимог іпотекодержателя від 30.08.2010 від ТОВ «Авіто» до ТОВ «Галантос», державна реєстрація якого проведена лише 20.06.2018 за 7 днів до укладення договору купівлі-продажу нерухомого майна та після ухвалення Верховним Судом постанови від 31.05.2018. Державна реєстрація ТОВ «Авіто» припинена 08.10.2018. Статтею 23 Закону України «Про іпотеку» встановлено механізм захисту іпотекодержателя у разі вибуття іпотечного майна з власності іпотекодавця шляхом перенесення всіх прав та обов'язків іпотекодавця на особу, до якої перейшло право власності. Згідно з правовою позицією Верховного Суду, викладеною в постанові від 24.10.2018 у справі № 727/7193/16-ц, особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки, набуває статусу іпотекодавця, має всі його права і несе всі його обов'язки за іпотечним договором у тому обсязі і на тих умовах, що існували до набуття ним права власності на предмет іпотеки. Пунктом 7.4 договору іпотеки передбачено, що в разі переходу права

власності на предмет іпотеки до третіх осіб право іпотеки залишається і така третя особа несе усі обов'язки іпотекодавця у повному обсязі. Перехід прав та обов'язків іпотекодавця від ТОВ «Авіто» до ТОВ «Галантос» встановлено постановою Центрального апеляційного господарського суду від 16.01.2019 у справі № 15/5009/1800/11.

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 14.12.2020, яка залишена без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 06.04.2021, клопотання ПАТ «Промінвестбанк» задоволено, залучено до участі у справі ТОВ «Галантос» як правонаступника ТОВ «Авіто» та замінено ТОВ «Авіто» його правонаступником – ТОВ «Галантос», замінено у виконавчому провадженні № 52062297 сторону боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос», замінено боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос» в наказі Господарського суду Дніпропетровської області від 08.07.2015 № 40/5005/7101/2011, який видано на виконання постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015, та в якому зазначено: «У рахунок погашення заборгованості ТОВ «Авіто Дніпро» перед ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» (місцезнаходження: 01001, м. Київ, пров. Шевченка, 12, ідентифікаційний код 00039002) за кредитним договором № 164/02-10 від 28.07.2010 на загальну суму 37 936 067,39 грн (в тому числі 36 000 000 грн, що становлять суму заборгованості за кредитним договором; 1 869 197,21 грн процентів за користування кредитом з урахуванням 13 055,66 грн інфляції та 3 867,57 грн річних; 34 734,85 грн комісії за управління та обслуговування кредитної лінії, з урахуванням 325,92 грн інфляції та 97,20 грн річних; 19 982,45 грн пені за прострочення сплати процентів за користування кредитом; 502,20 грн пені за несвоєчасне погашення комісії за управління та обслуговування кредитної лінії) звернути стягнення на нерухоме майно, яке розташоване за адресою: м. Запоріжжя, вул. Карпенка-Карого, 60 – та належить на праві власності ТОВ «Авіто», а саме: адміністративний корпус інв. № 1-0008, літ. Е-3, загальною площею 1198,9 м²; насосна станція інв. № 1-0011, літ. У, загальною площею 18,4 м²; контрольно-пропускний пункт інв. № 1-0002, літ. Д загальною площею 88,1 м²; головний виробничий корпус інв. № 1-0001, літ. Ж загальною площею 2725,9 м²; ангар для мийки автомобілів інв. № 0006, літ. З, загальною площею 352,8 м²; багатопотоковий КПП інв. № 1-0014, літ. Т (будівля складу), загальною площею 1809,5 м²; надвірний туалет інв. № 1-0028, літ. Г, загальною площею 12,3 м²; діляниця розбирання списаних машин інв. № 1-0034, літ. Х, загальною площею 427,4 м² (далі – спірне нерухоме майно) шляхом продажу на прилюдних торгах у порядку, визначеному Законом України «Про іпотеку» та Законом України «Про виконавче провадження», встановлено початкову ціну для подальшої реалізації зазначених будівель та споруд у розмірі 6 528 273,00 грн», замінено боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос» в наказі Господарського суду Дніпропетровської області від 08.07.2015 № 40/5005/7101/2011, виданому на виконання постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015 про стягнення з ТОВ «Авіто» на користь ПАТ «Акціонерний

комерційний промислово-інвестиційний банк» витрат зі сплати державного мита в сумі 25 500,00 грн, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу в сумі 236,00 грн, витрат за проведення судової експертизи – 6 988,20 грн, судового збору за розгляд апеляційної скарги – 36 540,00 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія вважає, що доводи скаржника про неправомірність заміни боржника – ТОВ «Авіто» на його правонаступника – ТОВ «Галантос» в наказі Господарського суду Дніпропетровської області від 08.07.2015 № 40/5005/7101/2011, виданому на виконання постанови Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 01.07.2015 про стягнення з ТОВ «Авіто» на користь ПАТ «Промінвестбанк» витрат зі сплати державного мита – 25 500,00 грн, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу – 236,00 грн, витрат за проведення судової експертизи – 6 988,20 грн, судового збору за розгляд апеляційної скарги – 36 540,00 грн, є слушними з огляду на таке.

У статтях 509, 510 Цивільного кодексу України визначено, що зобов'язанням є праввідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання виникають з підстав, встановлених статтею 11 цього Кодексу. Сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор.

При цьому статтею 512 ЦК України передбачено, що кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок, зокрема, передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги).

Згідно зі статтею 514 ЦК України до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Статтями 516 і 517 ЦК України визначено порядок заміни кредитора у зобов'язанні, а також докази прав нового кредитора у зобов'язанні.

Як встановлено судами, за умовами договору купівлі-продажу до ТОВ «Галантос» перейшло права та обов'язки за договором іпотеки.

Судова колегія зауважує, що статтею 512 ЦК України передбачено заміну кредитора саме у цивільному або господарському зобов'язанні.

Обов'язок сплатити судовий збір за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документів не є за своє суттю цивільним чи господарським зобов'язанням і включається до складу судових витрат, а не до предмета і ціни позову (які саме виникають із цивільних та господарських праввідносин). Процесуальний розподіл судом судового збору за результатами вирішення господарського спору між сторонами процесу не є виникненням саме господарського чи цивільного зобов'язання, що, характеризується праввідношенням між боржником і кредитором з приводу виконання/утримання від виконання певної дії.

Судова колегія не вбачає підстав відходити від правової позиції, викладеної у постанові Верховного Суду від 05.05.2018 у справі № 913/54/16, за якою заміна

кредитора у зобов'язанні, як і саме зобов'язання, є інститутом цивільного права, а відносини, пов'язані з виконанням судового рішення, зокрема, щодо стягнення/відшкодування судового збору та інших судових витрат, характеру цивільно-правових не мають.

Також слід зазначити, що сплата суми судового збору, визначеного рішенням суду, не є зобов'язанням у розумінні положень статті 509 ЦК України і сплата судового збору не може бути предметом відступлення за договором.

Аналогічних висновків дійшов Верховний Суд у постановках від 28.03.2018 у справі № 906/110/16, від 05.04.2018 у справі № 923/607/16, від 27.03.2019 у справі № 910/386/17 та від 13.05.2019 у справі № 916/106/15-г.

За таких обставин колегія вважає, що у цій частині судові рішення підлягають скасуванню, оскільки у задоволенні заяви про залучення у справі правонаступника та заміни сторони виконавчого провадження в частині витрат зі сплати судового збору, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та витрат за проведення судової експертизи слід відмовити.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.07.2021 у справі № 40/5005/7101/2011 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98140118>.

Уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на час звернення з позовною заявою у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку, була звільнена від сплати судового збору, однак на час звернення з апеляційною скаргою вона не належала до осіб, які відповідно до статті 5 Закону України «Про судовий збір» звільнені від сплати судового збору у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку

КГС розглянув касаційну скаргу ПАТ «Златобанк» в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію АТ «Златобанк» на ухвалу Східного апеляційного господарського суду від 29.04.2021 у справі № 922/1521/18(922/4800/15) за позовом ПАТ «Златобанк» до відповідачів: ТОВ «Каравай», ТОВ «СИСТЕМ БІЛДІНГ МЕНЕДЖМЕНТ», ТОВ «Салтівський Хлібзавод», ОСОБА_1, за участю Прокуратури Харківської області; за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача: Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору, на стороні відповідачів – ПрАТ «Хлібзавод «Салтівський», ТОВ «ФАЙНАФІРМА», ТОВ «Десаж Істейт», про звернення стягнення на предмет іпотеки в межах справи № 922/1521/18 про банкрутство ПАТ «Каравай».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 19.06.2018 відкрито провадження у справі № 922/1521/18 про банкрутство ПАТ «Каравай».

Постановою Господарського суду Харківської області від 03.07.2018 у справі № 922/1521/18 ПАТ «Каравай» визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 17.03.2020 у справі № 922/1521/18(922/4800/15), яка розглядалася у межах справи про банкрутство ПАТ «Каравай», відмовлено в задоволенні заяви ПАТ «Златобанк» в особі Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Златобанк» до боржника про звернення стягнення на предмет іпотеки та застави.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою суду першої інстанції, 17.03.2021 уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Златобанк» звернулася до Східного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду від 07.04.2021 апеляційну скаргу уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Златобанк» на ухвалу Господарського суду Харківської області від 17.03.2020 у справі № 922/1521/18(922/4800/15) залишено без руху та надано строк для усунення недоліків апеляційної скарги.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду від 29.04.2021 апеляційну скаргу уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Златобанк» на ухвалу Господарського суду Харківської області від 17.03.2020 у справі № 922/1521/18(922/4800/15) повернуто скаржнику.

Зазначена ухвала апеляційного суду мотивована неусуненням позивачем недоліків поданої ним апеляційної скарги, що була залишена без руху відповідно до ухвали Східного апеляційного господарського суду від 07.04.2021 у цій справі, а саме ненаданням доказів сплати судового збору за подання апеляційної скарги у встановленому законом розмірі.

ОЦІНКА СУДУ

Постановляючи ухвалу про повернення скаржнику апеляційної скарги, Східний апеляційний господарський суд виходив з того, що на час звернення з позовною заявою уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку, була звільнена від сплати судового збору. Однак на час звернення з апеляційною скаргою апелянт не належав до кола осіб, які відповідно до статті 5 Закону України «Про судовий збір» звільнені від сплати судового збору. У зв'язку з цим апеляційний суд зазначив, що Закон України «Про судовий збір» має застосовуватися в редакції, яка діяла на момент вчинення певної процесуальної дії.

Відповідно до пункту 2 частини третьої статті 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються докази сплати судового збору.

Згідно із частиною другою статті 123 ГПК України розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

За підпунктом 4 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» ставка судового збору, що справляється з апеляційних скарг на рішення суду; апеляційних скарг у справі про банкрутство; заяв про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами становить 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги.

Відповідно до підпункту 1 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» (в редакції, чинній на час подання позовної заяви) передбачено, що за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру сплачується судовий збір у розмірі 2 відсотки ціни позову, але не менше 1,5 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 60 розмірів мінімальних заробітних плат.

Ураховуючи, що ціна позову у цій справі становила 14 3683 502,06 грн, за подання позову підлягав сплаті судовий збір у розмірі 73 080,00 грн, а отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що за подання апеляційної скарги позивачу слід було сплатити судовий збір у розмірі 109 620,00 грн.

Водночас заявник касаційної скарги зазначив, що уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на час подання позову (25.08.2015) у справі № 922/1521/18(922/4800/15) належала до пільгових категорій та була звільнена від сплати судового збору. У зв'язку з цим судовий збір за подання позовної заяви нею не сплачувався, а отже, не підлягає сплаті судовий збір і за подання апеляційної скарги на судові рішення у справі № 922/1521/18(922/4800/15).

Згідно з пунктом 22 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» (в редакції, чинній до 01.09.2015) від сплати судового збору звільняється уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку.

Проте Законом України від 22.05.2015 № 484-VIII (набув чинності 01.09.2015) статтю 5 Закону України «Про судовий збір» викладено в новій редакції, яка не передбачає звільнення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від сплати судового збору.

На день подання апеляційної скарги у справі № 922/1521/18(922/4800/15) уповноважена особа Фонду не була звільнена від сплати судового збору у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку.

За наведених обставин колегія суддів погодилася з висновками апеляційного суду щодо обов'язку в уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Златобанк» сплатити судовий збір за подання апеляційної скарги на ухвалу Господарського суду Харківської області від 17.03.2020 у справі № 922/1521/18(922/4800/15).

Водночас безпідставними є посилання заявника апеляційної скарги на правовий висновок об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у справі № 914/1748/17 з огляду на відмінність фактичних обставин зазначеної справи та справи № 922/1521/18(922/4800/15).

Так, правовий висновок Верховного Суду у справі № 914/1748/17 стосується випадку подання апеляційної скарги особою, яка і на час подання позовної заяви, і станом на час подання апеляційної та касаційної скарг є звільненою від сплати судового збору відповідно до пункту 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір», у якому передбачено, що судовий збір не справляється за подання позовної заяви про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою

особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду.

Натомість у цій справі № 922/1521/18(922/4800/15) уповноважена особа Фонду на час звернення з позовною заявою у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку, була звільнена від сплати судового збору, однак на час звернення з апеляційною скаргою вона не належала до осіб, які відповідно до статті 5 Закону України «Про судовий збір» звільнені від сплати судового збору у справах, пов'язаних із здійсненням тимчасової адміністрації та ліквідації банку.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.07.2021 у справі № 922/1521/18 (922/4800/15) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98812471>.

Законом України «Про судовий збір» встановлено, що судовий збір не справляється за подання заяви про ухвалення додаткового судового рішення (пункт 5 частини другої статті 3). Розмір ставки судового збору за подання до господарського суду касаційної скарги на додаткове рішення Законом не визначено

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Біо Електрикс» на додаткову постанову Східного апеляційного господарського суду (щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу в сумі 28 000,00 грн) від 18.03.2021 у справі за позовом ТОВ «Біо Електрикс» до ПрАТ «НТП «Укрпроменерго» про стягнення 1 700 000,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Біо Електрикс» звернулося до Господарського суду Харківської області з позовом до (далі – відповідач, ПрАТ «НТП «Укрпроменерго» про стягнення 1 700 000,00 грн безпідставно набутих коштів.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 22.12.2020 у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 01.03.2021 у справі № 922/2604/20 апеляційну скаргу ТОВ «Біо Електрикс» залишено без задоволення; рішення Господарського суду Харківської області від 22.12.2020 у справі № 922/2604/20 залишено без змін.

09.03.2021 від ПрАТ «НТП «Укрпроменерго» до апеляційного господарського суду надійшло клопотання (вх. № 2890) про долучення документів до матеріалів справи та розподіл судових витрат, у якому відповідач просив суд вирішити питання щодо розподілу судових витрат за розгляд апеляційної скарги позивача на рішення місцевого суду від 22.12.2020.

ОЦІНКА СУДУ

Суд зазначив, що Законом України «Про судовий збір» встановлено, що судовий збір не справляється за подання заяви про винесення додаткового судового рішення (пункт 5 частини другої статті 3). Розмір ставки судового збору за подання до господарського суду касаційної скарги на додаткове рішення Законом не визначено. Отже, касаційна скарга на постанову апеляційного суду, прийнята за результатами

апеляційного перегляду додаткового рішення місцевого суду про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, не є об'єктом справляння судового збору.

Такий висновок узгоджується з правовою позицією об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду в постанові від 20.12.2019 у справі № 240/6150/18 та Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в постанові від 01.10.2020 у справі № 910/15191/19, від 22.02.2021 у справі № 922/3439/19.

Отже, за наслідком касаційного перегляду постанови апеляційного суду та додаткового рішення місцевого суду про стягнення з позивача витрат відповідача на професійну правничу допомогу у цій справі розподіл судових витрат не здійснюється.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.07.2021 у справі № 922/2604/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98584701>.

Див. також. постанови Верховного Суду від 02.11.2021 у справі № 922/4198/20, від 09.12.2021 у справі № 910/570/16, від 14.12.2021 у справі № 910/17870/20, від 26.05.2022 у справі № 918/339/21.

Відповідно до пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» учасники бойових дій під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються від сплати судового збору у справах, пов'язаних із порушенням їхніх прав. Зазначена норма має відсильний характер і не містить вичерпного переліку справ, у яких учасники бойових дій та прирівняні до них особи звільняються від сплати судового збору

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 15.11.2021 у справі № 910/6441/21 за позовом ОСОБА_1 до Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Дніпровська набережна 9А» про визнання недійсним рішення загальних зборів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернулася до Господарського суду міста Києва із позовною заявою до ОСББ «Дніпровська набережна 9А» про визнання недійсним рішення загальних зборів ОСББ, проведених 25.02.2018.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 14.06.2021 у справі № 910/6441/21 позовну заяву ОСОБА_1 до ОСББ «Дніпровська набережна 9А» залишено без розгляду.

Не погоджуючись з прийнятою місцевим господарським судом ухвалою, ОСОБА_1 звернулася до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив скасувати ухвалу Господарського суду міста Києва від 14.06.2021 у справі № 910/6441/21, а справу направити до Господарського суду міста Києва для розгляду по суті.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 16.07.2021 апеляційну скаргу ОСОБА_1 на підставі статей 174, 260 ГПК України залишено без руху, оскільки позивач не надав доказів сплати судового збору в сумі 2 270,00 грн, і роз'яснено про право на звернення до суду апеляційної інстанції протягом десяти днів з дня вручення цієї ухвали з наданням доказів сплати судового збору. Крім того, скаржнику роз'яснено наслідки неусунення недоліків, визначених ухвалою.

ОСОБА_1 подала до суду апеляційної інстанції заяву на ухвалу суду апеляційної інстанції, в якій зазначила, що вона звільнена від сплати судового збору на підставі пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» як учасник бойових дій у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав та на доказ приєднав копію посвідчення учасника бойових дій. За переконанням скаржника, він звернувся із зазначеним позовом саме для захисту своїх порушених прав, як учасника бойових дій, що виявилось у прийнятті відповідачем оскаржуваних рішень загальних зборів, яким були обмежені законні права та пільги як учасника бойових дій.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 15.11.2021 у справі № 910/6441/21 повернуто апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Господарського суду міста Києва від 14.06.2021.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановлено судом апеляційної інстанції, заявником до апеляційної скарги не додано доказів сплати судового збору, в розмірі 2 270 грн. Суд апеляційної інстанції апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Господарського суду міста Києва від 14.06.2021 залишив без руху, про що зазначено в ухвалі від 16.07.2021.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначає Закон України «Про судовий збір».

Судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат (частина перша статті 1 Закону України «Про судовий збір»).

Відповідно до пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» учасники бойових дій під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються від сплати судового збору у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав.

Зазначена норма має відсильний характер і не містить вичерпного переліку справ, у яких учасники бойових дій та прирівняні до них особи звільняються від сплати судового збору.

Правовий статус ветеранів війни, забезпечення створення належних умов для їх життєзабезпечення та членів їх сімей встановлено Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Частиною другою статті 22 зазначеного Закону передбачено, що особи, на яких поширюється дія цього нормативного акта, отримують безоплатну правову допомогу щодо питань, пов'язаних з їх соціальним захистом, а також звільняються від судових витрат, пов'язаних з розглядом цих питань.

Перелік пільг учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них, визначені у статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Серед пільг, встановлених цією статтею учасникам бойових дій, називаються пільги щодо користування житлом, власниками якого вони є.

Заявник апеляційної скарги ОСОБА_1 є співвласником квартири в будинку, в якому створено ОСББ «Дніпровська набережна 9А».

Відповідно до статті 1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» співвласники багатоквартирного будинку – це власники квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку.

Статтею 4 зазначеного Закону визначено, що об'єднання створюється для забезпечення і захисту прав співвласників та дотримання їхніх обов'язків, належного утримання та використання спільного майна, забезпечення своєчасного надходження коштів для сплати всіх платежів, передбачених законодавством. Основна діяльність об'єднання полягає у здійсненні функцій, що забезпечують реалізацію прав власників на володіння та користування спільним майном співвласників, належне утримання багатоквартирного будинку та прибудинкової території, сприяння співвласникам в отриманні житлово-комунальних та інших послуг належної якості за обґрунтованими цінами та виконання ними своїх обов'язків.

ВП ВС в постанові від 12.02.2020 у справі № 545/1149/17 виходила з того, що для правильного застосування норм пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» суд має враховувати предмет та підстави позову; перевіряти, чи стосується така справа захисту прав цих осіб з урахуванням положень статей 12, 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Подібну правову позицію щодо застосування та тлумачення пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» викладено в постанові ВП ВС від 09.10.2019 у справі № 9901/311/19 та постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 21.03.2018 у справі № 490/8128/17.

В ухвалі від 06.05.2020 у справі № 9901/70/20 ВП ВС вказала на те, що пунктом 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» звільнення від сплати судового збору осіб, які мають, зокрема, статус ветеранів війни – учасників бойових дій, обмежено справами, пов'язаними з порушенням їхніх прав. Тобто встановлені цим Законом положення стосуються випадків звернення до суду за захистом прав, пов'язаних винятково зі статусом учасника бойових дій, і не поширюються на подання позовних заяв до суду з вимогами, що виходять за межі таких спірних правовідносин.

На виконання вимог ухвали суду апеляційної інстанції ОСОБА_1 подав заяву, в якій зазначила, що вона має статус учасника бойових дій, що підтверджується посвідченням серії НОМЕР_1 від 10.12.2004, та звільнена від сплати судового збору на підставі пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір». Проте зазначене судом апеляційної інстанції залишилося без належної уваги.

Зважаючи на матеріальні вимоги ОСОБА_1 до ОСББ «Дніпровська набережна 9А» та обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги у цій справі, колегія суддів визнала, що спірні правовідносини стосуються правового захисту позивача як учасника бойових дій, а тому він звільняється від сплати судового збору за подання ним апеляційної скарги відповідно до пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.04.2022 у справі № 910/6441/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/104044707>.

3. Процесуальні питання, пов'язані зі справлянням судового збору за подання заяв (скарг) до господарських судів, поверненням судового збору за клопотанням сторін (стаття 7 Закону України «Про судовий збір»)

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ КБ «Приватбанк» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 16.02.2021 та на рішення Господарського суду міста Києва від 02.06.2020 за позовом ОСОБА_1 до ПАТ КБ «Приватбанк» про стягнення коштів та за зустрічним ПАТ КБ «Приватбанк» до ОСОБА_1, ТОВ «Капітал-Стандарт», компанії «Тріантал Інвестментс Лтд» (Trintal Investments Ltd) про визнання договорів недійсними.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ КБ «Приватбанк» про стягнення, з урахуванням заяви про зменшення розміру позовних вимог, 810000 грн заборгованості, 36000 грн – трьох відсотків річних, 36000 грн – інфляційних втрат, 37100 грн – пені.

Позов обґрунтовано тим, що відповідач не виконав умов договору купівлі-продажу цінних паперів № 105-БВТ; БВК26-01-14А від 06.03.2014, не сплатив коштів позивачу, право вимоги яких він набув на підставі договору про відступлення права вимоги від 11.10.2016.

ПАТ КБ «Приватбанк» звернулося до суду із зустрічною позовною заявою до ОСОБА_1, ТОВ «Капітал-Стандарт», компанії «Тріантал Інвестментс ЛТД» про визнання недійсним договору купівлі-продажу пайових цінних паперів № 105-БВТ; БВК26-01-14А від 06.03.2014, укладеного між ТОВ «Капітал-Стандарт» та ПАТ КБ «Приватбанк» і визнання недійсним договору комісії № БК01-14А від 17.02.2014, укладеного між компанією «Тріантал Інвестментс Лтд» та ПАТ КБ «Приватбанк».

Обґрунтовуючи зустрічний позов, банк зазначив, що, порушивши статтю 1011 ЦК України та Правила (умови) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.12.2006 № 1449, за умовами договору купівлі-продажу цінних паперів № 105-БВТ; БВК26-01-14А банк зобов'язався оплатити цінні папери, придбані для компанії «Тріантал Інвестментс Лтд», власними коштами. На переконання банку, така умова впливала з положень договору комісії № БК01-14А від 17.02.2014, примірник якого в банку відсутній.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 02.06.2020 у справі № 910/7223/18, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 16.02.2021, первісний позов задоволено частково. Стягнуто з ПАТ «Комерційний банк «Приватбанк» на користь ОСОБА_1 вартість цінних паперів у

розмірі 810 000,00 грн, 3 % річних – 36 000,00 грн, інфляційної складової боргу – 36 000,00 грн, судовий збір – 13 230 грн. У задоволенні іншої частини первісного позову відмовлено. У задоволенні зустрічного позову відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС під час розгляду справи в касаційному порядку в частині вимог за первісним позовом зазначив таке.

Доводи скаржника про те, що господарськими судами попередніх інстанцій розглянуто цю справу в частині первісних позовних вимог з порушенням правил юрисдикції господарських судів, визначених статтею 20 ГПК України, та без урахування висновків, викладених ВП ВС у постанові від 27.03.2019 у справі № 757/39672/17-ц, знайшли своє підтвердження під час касаційного перегляду рішень.

Аргументи позивача у відзиві на касаційну скаргу про те, що спір у цій справі є таким, що виник з правочину щодо акцій, відхиляються Верховним Судом, оскільки, як уже зазначалося, предметом позову є вимоги про стягнення коштів на підставі договору про відступлення права вимоги, що враховано ВП ВС у справі № 757/39672/17-ц.

Також відхиленню підлягають аргументи позивача у відзиві на касаційну скаргу про те, що ВП ВС у справі № 757/39672/17-ц вирішила питання юрисдикції спору, що виник за правилами попередньої редакції ГПК України, яка діяла до 15.12.2017, оскільки названа обставина не змінює зазначених висновків.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України господарський суд закриває провадження у справі, якщо спір не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства.

За змістом частини першої статті 313 ГПК України судове рішення, яким закінчено розгляд справи, підлягає скасуванню в касаційному порядку повністю або частково з залишенням позову без розгляду або закриттям провадження у справі у відповідній частині з підстав, передбачених статтями 226 та 231 цього Кодексу.

Згідно із частиною другою статті 313 ГПК України порушення правил юрисдикції господарських судів, визначених статтями 20 – 23 цього Кодексу, є обов'язковою підставою для скасування рішення незалежно від доводів касаційної скарги.

Пунктом 5 частини першої статті 308 ГПК України передбачено, що суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати судові рішення суду першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі чи залишити позов без розгляду у відповідній частині.

Ураховуючи позицію ВП ВС у справі № 757/39672/17-ц, зважаючи на викладені обставини, характер спору, суб'єктний склад учасників правовідносин та предмет спору, Верховний Суд дійшов висновку, що первісний позов не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства та має розглядатися в порядку цивільного судочинства, а оскаржувані судові рішення в частині первісного позову підлягають скасуванню із закриттям провадження у справі.

Верховний Суд звертає увагу позивача на наявність у нього права протягом десяти днів з дня отримання ним відповідної постанови звернутися до суду із заявою про направлення справи за встановленою юрисдикцією. Заява подається

до суду, який прийняв постанову про закриття провадження у справі (частина друга статті 231 ГПК України).

Згідно з пункт 5 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.06.2021 у справі № 910/7223/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/97868550>.

Див. також постанови Верховного Суду від 09.06.2021 у справі № 910/5642/20, від 16.06.2021 у справі № 916/1615/20, від 17.06.2021 у справі № 912/1045/20, від 11.08.2021 у справі № 920/1245/20, від 11.08.2021 у справі № 922/2575/19, від 26.08.2021 у справі № 916/3460/19, від 06.09.2021 у справі № 910/8775/20, від 09.09.2021 у справі № 925/974/20, від 15.09.2021 у справі № 904/2944/20, від 29.09.2021 у справі № 909/993/20, від 13.10.2021 у справі № 908/1998/20, від 05.10.2021 у справі № 908/1664/19, від 07.10.2021 у справі № 910/18663/19, від 17.11.2021 у справі № 925/645/20, від 08.12.2021 у справі № 906/148/21, від 18.01.2022 у справі № 915/1565/20, від 26.01.2022 у справі № 907/227/19.

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом

КГС ВС розглянув заяву Приватного акціонерного товариства «Імперіал Тобакко Продакшн Україна» (далі – Товариство) та Підприємства з іноземною інвестицією «Імперіал Тобако Юкрейн» (далі – Підприємство) про прийняття додаткового рішення щодо розподілу судових витрат та клопотання про повернення надміру сплаченого судового збору у справі № 910/17310/19 за касаційною скаргою Товариства та Підприємства на рішення Господарського суду міста Києва від 20.07.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.02.2021 за позовом Товариства та Підприємства до Антимонопольного комітету України (далі – АМК) про визнання частково недійсним рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Товариство та Підприємство звернулися до господарського суду міста Києва з позовом до АМК про визнання недійсними:

- пункту 1 резолютивної частини рішення АМК від 10.10.2019 № 697-р «Про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу» у справі № 126-26.13/18-17 (далі – Рішення № 697-р) у частині визнання того, що група компаній «Імперіал Тобакко» в особі, зокрема, Товариства і Підприємства скоїли порушення, передбачене пунктом 5 частини другої статті 6 та пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон), у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються обмеження доступу інших суб'єктів господарювання (покупців) на ринок первинного продажу виробниками сигарет;

- пункту 7 резолютивної частини Рішення № 697-р, яким накладено на Товариство штраф у сумі 167 120 000 грн;
- пункту 8 резолютивної частини Рішення № 697-р, яким накладено на Підприємство штраф у сумі 292 490 700 грн;
- пункту 11 резолютивної частини Рішення № 697-р, яким зобов'язано, зокрема, Товариство і Підприємство припинити порушення, зазначене у пункті 1 резолютивної частини Рішення № 697-р.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 20.07.2020, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 02.02.2021, у позові відмовлено.

Товариство та Підприємство оскаржили рішення Господарського суду міста Києва від 20.07.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.02.2021 у цій справі до Верховного Суду.

Постановою Верховного Суду від 01.06.2021:

- касаційну скаргу Товариства та Підприємства задоволено;
- рішення Господарського суду міста Києва від 20.07.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.02.2021 скасовано;
- прийнято нове рішення, яким позов задоволено;
- визнано недійсним Рішення № 697-р у частині:

визнання дій групи компаній «Імперіал Тобакко» в особі Товариства і Підприємства порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 5 частини другої статті 6 та пунктом 1 статті 50 Закону, у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються обмеження доступу інших суб'єктів господарювання (покупців) на ринок первинного продажу виробниками сигарет (пункт 1 резолютивної частини);

накладення на Товариство штрафу в розмірі 167 120 000 грн (пункт 7 резолютивної частини);

накладення на Підприємство штрафу в розмірі 292 490 700 грн (пункт 8 резолютивної частини);

зобов'язання Товариства і Підприємства припинити порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зазначене в пункті 1 цього рішення (пункт 11 резолютивної частини);

- стягнуто з АМК на користь Товариства 1 921 грн судового збору за подання позовної заяви, 2 881,50 грн судового збору за подання апеляційної скарги та 3 842 грн судового збору за подання касаційної скарги;

- стягнуто з АМК на користь Підприємства 1 921 грн судового збору за подання позовної заяви, 2 881,50 грн судового збору за подання апеляційної скарги та 3 842 грн судового збору за подання касаційної скарги.

До прийняття згаданої постанови судом касаційної інстанції позивачами у суді першої інстанції було порушено питання про розподіл судових витрат, а саме стягнення з АМК витрат, пов'язаних із залученням експертів.

07.06.2021 Товариством та Підприємством направлено на адресу КГС ВС суду заяву про прийняття додаткового рішення та клопотання про повернення надміру

сплаченого судового збору, в якій заявники просили: стягнути з АМК на користь Товариства 80 000 грн судових витрат, пов'язаних із залученням судового експерта Бойко Ю. В. для надання висновку експерта; стягнути з АМК на користь Підприємства 80 000 грн судових витрат, пов'язаних із залученням судового експерта Бойко Ю. В. для надання висновку експерта; стягнути з АМК на користь Товариства 135 645,96 грн судових витрат, пов'язаних із залученням експерта з питань права Смирнової К. В. для надання висновку експерта в галузі права; стягнути з АМК на користь Підприємства 135 645,96 грн судових витрат, пов'язаних із залученням експерта з питань права Смирнової К. В. для надання висновку експерта в галузі права; повернути Товариству з державного бюджету України надміру сплачений згідно з платіжним дорученням від 11.02.2021 № 21021130 судовий збір у розмірі 7 684 грн; повернути Підприємству з державного бюджету України надміру сплачений згідно з платіжним дорученням від 11.02.2021 № 110221 судовий збір у розмірі 7 684 грн.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зауважив, що в постанові Верховного Суду від 01.06.2021 у справі № 910/17310/19 зазначено, що позивачами при поданні касаційної скарги було внесено судовий збір в більшому розмірі, ніж встановлено законом.

Так, Товариством при поданні касаційної скарги мало бути сплачено судовий збір у сумі 3 842 грн, але фактично за платіжним дорученням від 11.02.2021 № 21021130 перераховано 11 526 грн судового збору. Підприємством при поданні касаційної скарги мало бути сплачено судовий збір у сумі 3 842 грн, але фактично за платіжним дорученням від 11.02.2021 № 110211 перераховано 11 526 грн судового збору.

Відповідно до частини другої статті 123 ГПК України розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом.

Тож клопотання позивачів про повернення з державного бюджету України надміру сплаченого судового збору слід задовольнити.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.06.2021 у справі № 910/7223/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/97868550>.

Див. також постанови Верховного Суду від 06.10.2021 у справі № 911/2731/20, від 14.09.2021 у справі № 925/1208/18, від 09.02.2022 у справі № 902/871/21.

Відсутність у третьої особи без самостійних вимог обов'язку сплачувати судовий збір при зверненні до суду першої інстанції з відповідною заявою про вступ у справу жодним чином не виключає права такої особи звертатися з апеляційною скаргою

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 09.02.2021 та додаткову постанову цього

суду від 18.02.2021 у справі за позовом ОСОБА_1 до Приватного акціонерного товариства «Ті Ел Сі Сервіс», Товариства з обмеженою відповідальністю «Ес Еф Ассет Менеджмент», Товариства з обмеженою відповідальністю «Волочиський завод харчових концентратів», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Приватного підприємства «Унікон» про витребування майна.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

30.06.2020 ОСОБА_1 звернулася до Господарського суду Одеської області з позовною заявою до ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс», ТОВ «Ес Еф Ассет Менеджмент», ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів», в якій, з урахуванням заяви про зміну предмета позову, просила «зобов'язати ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс» припинити порушувати корпоративні права акціонера шляхом витребування ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс» нежитлової будівлі під літ. «Ж», нежитлової будівлі під літ. «Н», нежитлової будівлі під літ. «Р», нежитлової будівлі під літ. «Р1», які зареєстровані за номером 1185557551101 за адресою: АДРЕСА_1, на які зареєстровано право власності по одній другій частині за № 21929787 та № 21927934 за ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів», із чужого незаконного володіння ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів» на користь ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс».

Рішенням Господарського суду Одеської області від 10.11.2020 позов ОСОБА_1 до ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів» задоволено. Витребувано у ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів» на користь ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс» нерухоме майно, загальною площею 2 807 кв. м, що розташоване за адресою: АДРЕСА_1, реєстраційний номер: 1185557551101, та в цілому складається з: нежитлових будівель літ. «Ж», «Н», «Р», «Р1», І-мостіння. У задоволенні позову до ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс» та ТОВ «Ес Еф Ассет Менеджмент» відмовлено.

09.02.2021 Південно-західний апеляційний господарський суд постановою апеляційні скарги ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів» та ПП «Унікон» (особи, яка не брала участі у справі, проте суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки) задовольнив, скасував рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову шляхом витребування у ТОВ «Волочиський завод харчових концентратів» на користь ПрАТ «Ті Ел Сі Сервіс» спірного нерухомого майна. В іншій частині рішення суду було залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд також відхилив аргументи скажника, що судом апеляційної інстанції порушено норми статті 50, пунктів 1, 3 статті 267 ГПК України, статті 6 Закону України «Про судовий збір».

Відповідно до частини першої статті 254 ГПК України не лише учасники справи, а й особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції.

Судове рішення є таким, що ухвалене щодо прав та обов'язків особи, яка не була залучена до участі у справі, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та/або обов'язки цієї особи,

або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав про права, інтереси та/або обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не може братися до уваги (постанови КГС ВС від 05.05.2020 у справі № 910/9254/18, ОП КГС ВС від 15.05.2020 у справі № 904/897/19).

У мотивувальній частині рішення суду першої інстанції містяться судження про права, інтереси та (або) обов'язки ПП «Унікон» у відповідних правовідносинах, тому суд апеляційної інстанції обґрунтовано розглянув апеляційну скаргу, залучивши її як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

Та обставина, що суд апеляційної інстанції вирішив питання про залучення лише під час апеляційного розгляду, не може бути підставою для скасування судового рішення, оскільки суд апеляційної інстанції має першочергово з'ясувати, чи стосується оскаржуване судове рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника, та лише після встановлення таких обставин вирішити питання про залучення такої особи як третьої особи та скасування судового рішення (пункт 22 постанови Верховного Суду від 11.07.2018 у справі № 911/2635/17). Відсутність у третьої особи без самостійних вимог обов'язку сплачувати судовий збір при зверненні до суду першої інстанції з відповідною заявою про вступ у справу жодним чином не виключає права такої особи звертатися з апеляційною скаргою.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.06.2021 у справі № 916/1914/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98391286>.

Необхідність сплати судового збору – певне обмеження при зверненні до суду, однак воно є загальним для всіх суб'єктів, узгоджується зі статтею 129 Конституції України, яка як одну із засад судочинства визначає рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, і не може бути визнане обмеженням права доступу до суду в розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ «Дніпроазот» на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 27.05.2021 і ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 02.04.2021 у справі за зустрічним позовом Акціонерного товариства «Дніпроазот» до Кам'янської міської ради про внесення змін до пункту 4.1 та підпункту 4.4.5 пункту 4.4 договору оренди земельної ділянки № 14037 від 01.07.2015 у справі за позовом Кам'янської міської ради до АТ «Дніпроазот» про внесення змін до договору оренди земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У січні 2021 року Кам'янська міська рада звернулася до Господарського суду Дніпропетровської області з позовом до АТ «Дніпроазот» про внесення змін до пунктів 2.2 та 4.1 договору оренди земельної ділянки від 01.07.2015 № 14037 (державна реєстрація права оренди земельної ділянки від 28.10.2015 № 11874697), яка розташована за адресою: вул. С. Х. Горобця, 1/513-1, м. Кам'янське, загальна площа 2,6402 га, кадастровий номер 1210400000:03:036:0011, для розміщення

виробничої будівлі складу рідкого аміаку, укладеного між Кам'янською міською радою та АТ «Дніпроазот».

02.03.2021 до суду першої інстанції надійшла зустрічна позовна заява АТ «Дніпроазот» до Кам'янської міської ради про внесення змін до договору оренди земельної ділянки від 01.07.2015 № 14037 (земельна ділянка площею 2,6402 га, кадастровий номер 1210400000:03:036:0011, для розміщення виробничого комплексу).

Господарський суд Дніпропетровської області ухвалою від 02.04.2021, залишеною без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 27.05.2021, повернув зустрічну позовну заяву і додані до неї документи без розгляду.

Повертаючи зустрічну позовну заяву без розгляду, суд керувався приписами частини четвертої статті 174 ГПК України та зазначив, що АТ «Дніпроазот» не усунуло недоліків у визначений в ухвалі строк щодо сплати судового збору.

ОЦІНКА СУДУ

Судом першої інстанції встановлено, що в позовних матеріалах відсутні докази про сплату судового збору в установленому чинним законодавством розмірі, що є порушенням пункту 2 частини першої статті 164 ГПК України.

Відповідно до частин першої, третьої статті 174 ГПК України суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у статтях 162, 164, 172 цього Кодексу, протягом п'яти днів з дня надходження до суду позовної заяви постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху.

В ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху. Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави несплати судового збору в установленому законом розмірі, суд в такій ухвалі повинен зазначити точну суму судового збору, яку необхідно сплатити (доплатити).

Тобто положеннями статті 174 ГПК України законодавець передбачив механізм залишення позовної заяви без руху для забезпечення заявнику можливості у встановлений судом строк усунути недоліки позовної заяви, що забезпечить можливість вважати її такою, що подана у день її первинного подання та прийняття її судом до розгляду.

За змістом частини четвертої статті 174 ГПК України, якщо позивач не усунув недоліків позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається особі, що звернулася з позовною заявою.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновків про те, що подана зустрічна позовна заява містить вимогу немайнового характеру, а отже, судовий збір у цьому випадку становить 2 270,00 грн.

Залишаючи зустрічну позовну заяву без руху, ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 12.03.2021 АТ «Дніпроазот» надано строк протягом десяти днів з дня вручення ухвали суду усунути недоліки зустрічної позовної заяви, а саме надати суду докази про сплату судового збору в розмірі 2 270,00 грн.

Порядок та розмір справляння судового збору встановлені Законом України «Про судовий збір».

Відповідно до підпункту другого пункту 2 частини другої статті 4 зазначеного Закону за подання до господарського суду позовної заяви немайнового характеру сплачується 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Статтею 7 Закону України від 15.12.2020 № 1082-ІХ «Про Державний бюджет України на 2021 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб з 1 січня 2021 року встановлено в розмірі 2 270,00 грн.

Не сплативши судовий збір у встановленому розмірі, АТ «Дніпроазот» не усунуло недоліків зустрічної позовної заяви, що стало підставою для її повернення згідно із частиною четвертою статті 174 ГПК України.

Як встановили суди попередніх інстанцій, ухвалу суду про залишення зустрічної позовної заяви без руху АТ «Дніпроазот» отримало 22.03.2021, що підтверджується рекомендованим поштовим повідомленням 4930014562089 (т. 2, а. с. 189), тому кінцевим терміном для усунення недоліків було 01.04.2021.

Строк для усунення недоліків закінчився 01.04.2021, проте позивачем за зустрічним позовом недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, усунуто не було.

Ураховуючи те, що в установлені ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 12.03.2021 строки АТ «Дніпроазот» не усунуло недоліків зустрічної позовної заяви, суд першої інстанції, з яким правильно погодився суд апеляційної інстанції, обґрунтовано повернув зустрічну позовну заяву АТ «Дніпроазот» на підставі частини четвертої статті 174 ГПК України.

Крім того, колегія суддів зазначила, що необхідність сплати судового збору є певним обмеженням при зверненні до суду, однак таке обмеження є загальним для всіх суб'єктів, узгоджується зі статтею 129 Конституції України, якою як одну із засад судочинства визначено рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, і не може бути визнане обмеженням права доступу до суду в розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

У рішенні Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Креуз проти Польщі» («Kreuz v. Poland» від 19.06.2001, заява № 28249/95) зазначено, що «право на суд» не є абсолютним. Воно може бути піддане обмеженням, дозволеним за змістом, тому що право на доступ до суду за самою своєю природою потребує регулювання з боку держави. Гарантуючи сторонам право доступу до суду для визначення їхніх «цивільних прав та обов'язків», пункт 1 статті 6 Конвенції залишає державі вільний вибір засобів, що використовуватимуться для досягнення цієї мети, але в той час, коли договірні держави мають можливість відхилення від дотримання вимог Конвенції щодо цього, остаточне рішення з дотримання вимог Конвенції залишається за судом. Відповідно, суд постановляє, що вимога сплати зборів цивільними судами у зв'язку з поданням позовів, які вони мають розглянути, не може вважатися обмеженням права доступу до суду, яке є саме по собі таким, що суперечить пункту 1 статті 6 Конвенції.

Верховний Суд зауважив, що доводи скаржника про порушення його права на доступ до суду не знайшли підтвердження, оскільки повернення зустрічної позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до суду.

Отже, враховуючи наведене, доводи скаржника щодо порушення судами першої та апеляційної інстанцій норм процесуального права не знайшли підтвердження під час касаційного провадження.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.08.2021 у справі № 904/424/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/98760490>.

У разі укладення мирової угоди, відмови від позову, визнання позову відповідачем на стадії перегляду рішення в апеляційному чи касаційному порядку суд у відповідній ухвалі за правилами, встановленими законом, вирішує питання про повернення скаржнику (заявнику) з державного бюджету 50 відсотків судового збору, сплаченого ним при поданні відповідної апеляційної чи касаційної скарги

КГС ВС розглянув клопотання Служби автодоріг про повернення судового збору за касаційною скаргою Служби автодоріг на рішення Господарського суду Одеської області від 27.11.2019 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 27.02.2020 у справі № 916/2597/19 за позовом ПП «Полтавабудцентр» до Служби автодоріг про стягнення 40 995 969,14 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Верховного Суду від 02.12.2020 у справі № 916/2597/19, зокрема задоволено спільну заяву ПП «Полтавабудцентр» та Служби автодоріг; затверджено мирову угоду від 01.12.2020 у справі № 916/2597/19 у наведеній сторонами редакції; визнано нечинними рішення Господарського суду Одеської області від 27.11.2019 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 27.02.2020 у справі №916/2597/19; закрито провадження у справі № 916/2597/19.

Служба автомобільних доріг в Одеській області 12.08.2021 через «Скриню» Верховного Суду звернулася до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з клопотанням про повернення судового збору, яке зареєстроване канцелярією Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду – 13.08.2021.

Відповідно до зазначеного клопотання заявник просить суд на підставі частини четвертої статті 7 Закону України «Про судовий збір» повернути 50 відсотків судового збору за подання касаційної скарги у розмірі 614 339,14 грн, сплаченого за платіжним дорученням від 13.03.2020 № 2099 в сумі 1 228 678,28 грн, копію якого додано до матеріалів вказаного клопотання.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною другою статті 130 ГПК України визначено, що в разі укладення мирової угоди, відмови від позову, визнання позову відповідачем на стадії перегляду рішення в апеляційному чи касаційному порядку суд у відповідній ухвалі у порядку, встановленому законом, вирішує питання про повернення скаржнику (заявнику) з державного бюджету 50 відсотків судового збору, сплаченого ним під час подання відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

Відповідно до частини другої статті 123 ГПК України розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Закон України «Про судовий збір» визначає правові засади справляння судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору. Зокрема, у статті 7 цього Закону встановлено загальний порядок повернення судового збору.

Приписами частини четвертої статті 7 зазначеного Закону передбачено, що в разі укладення мирової угоди, відмови від позову, визнання позову відповідачем на стадії перегляду рішення в апеляційному чи касаційному порядку суд у відповідній ухвалі у порядку, встановленому законом, вирішує питання про повернення скаржнику (заявнику) з державного бюджету 50 відсотків судового збору, сплаченого ним при поданні відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

У підпункті 5 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» ставку судового збору за подання касаційної скарги на рішення господарського суду встановлено в розмірі 200 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, яка відповідно до підпункту 2 пункту 2 частини другої цієї статті становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб за подання позовної заяви немайнового характеру.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2019 рік» у 2019 році з 1 січня встановлено прожитковий мінімум для працездатних осіб у розмірі 1 921,00 грн.

Отже, ураховуючи викладене та беручи до уваги майновий характер спору (підпункт 1 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб) при поданні касаційної скарги мав бути сплачений судовий збір у сумі 1 228 679,10 грн.

Верховним Судом встановлено, що при зверненні до суду з касаційною скаргою відповідно до доданого до скарги платіжного доручення від 13.03.2020 № 2099 Службою автодоріг сплачено до державного бюджету 1 228 678,28 грн судового збору.

Згідно з інформацією, наведеною у виписці про зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України, кошти у сумі 1 228 678,28 грн, сплачені Службою автодоріг (код ЄДРПОУ: 25829550) відповідно до платіжного доручення № 2099 від 13.03.2020, зараховано до спеціального фонду Державного бюджету України.

Беручи до уваги, що під час затвердження мирової угоди судом не було вирішено питання в порядку статті 130 ГПК України, яка регламентує порядок розподілу витрат у разі, зокрема закриття провадження у справі, про що свідчить ухвала від 02.12.2020, та враховуючи встановлені обставини сплати та зарахування до Державного бюджету судового збору за подачу касаційної скарги Службою автодоріг, Верховний Суд дійшов висновку, що клопотання Служби автодоріг про повернення 50 відсотків судового збору підлягає задоволенню, а судовий збір –

поверненню заявнику на підставі частини четвертої статті 7 Закону України «Про судовий збір».

Детальніше з текстом додаткової ухвали КГС ВС від 16.09.2021 у справі № 916/2597/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/99747795>.

Див. також постанову КГС ВС від 25.11.2021 у справі № 925/1059/20.

Платіжне доручення на безготівкове перерахування судового збору додається, зокрема, до апеляційної скарги та має містити відомості про те, яка саме апеляційна скарга оплачується судовим збором

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВА «Укрімпекс» на ухвалу Східного апеляційного господарського суду від 23.07.2021 у справі № 922/1313/21 за позовом ОСББ «Ультра» до ТОВ «Укрімпекс» про стягнення 500 000,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСББ «Ультра» звернулося до Господарського суду Харківської області з позовом про стягнення з відповідача заборгованості за договором від 28.12.2020 у розмірі 500 000,00 грн.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 19.04.2021 відкрито провадження у справі № 922/1313/21.

Відповідач звернувся до Господарського суду Харківської області із зустрічним позовом, в якому просив суд прийняти зустрічну позовну заяву до розгляду та об'єднати її з первісним позовом у справі № 922/1313/21, визнати недійсним договір від 28.12.2020, укладений сторонами.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 22.06.2021 зустрічний позов разом з доданими до нього документами повернуто ТОВ «Укрімпекс».

ТОВ «Укрімпекс» звернулося до Східного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на цю ухвалу, в якій просило її скасувати, а справу направити до суду першої інстанції для вирішення питання про прийняття зустрічного позову до спільного розгляду з первісним та для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду від 05.07.2021 залишено без руху апеляційну скаргу ТОВ «Укрімпекс» у зв'язку з відсутністю доказів сплати судового збору.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду від 23.07.2021 апеляційну скаргу ТОВ «Укрімпекс» на ухвалу Господарського суду Харківської області від 22.06.2021 повернуто скаргнику.

ОЦІНКА СУДУ

Суд апеляційної інстанції, посилаючись на постанову Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22, якою затверджено Інструкцію про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, встановив, що надане апелянтом платіжне доручення містить правильне призначення платежу «Судовий збір, за позовом ТОВ Укрімпекс, на рішення від 22.06.2021 у справі № 922/131/21», адже з апеляційної скарги ТОВ «Укрімпекс» вбачається, що апелянт оскаржує ухвалу

Господарського суду Харківської області від 22.06.2021 у справі № 922/1313/21. На підставі цього суд дійшов висновку, що недоліки апеляційної скарги не усунені.

Верховний Суд не погодився з таким висновком суду апеляційної інстанції.

Відповідно до частин першої та другої статті 9 Закону України «Про судовий збір» судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України.

Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22, установлені загальні правила, види і стандарти розрахунків клієнтів банків та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків, а також вимоги щодо заповнення розрахункових документів.

За пунктом 3.1 Інструкції платіжне доручення оформляється платником за формою, наведеною в додатку 3 до цієї Інструкції, згідно з вимогами щодо заповнення реквізитів розрахункових документів, що викладені в додатку 9 до цієї Інструкції, та подається до банку, що обслуговує його, у кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків.

Згідно з додатками 3, 9 до Інструкції одним з реквізитів платіжного доручення є «призначення платежу», який заповнюється з урахуванням установлених главою 3 Інструкції вимог.

У пункті 3.7 Інструкції регламентовано, що такий реквізит як «призначення платежу» платіжного доручення заповнюється платником так, щоб надавати повну інформацію про платіж та документи, на підставі яких здійснюється перерахування коштів отримувачу. Повноту інформації визначає платник з урахуванням вимог законодавства України. Платник відповідає за дані, які зазначено в реквізиті платіжного доручення «призначення платежу».

Відповідно до зазначених норм платіжне доручення на безготівкове перерахування судового збору додається, зокрема, до апеляційної скарги та має містити відомості про те, яка саме апеляційна скарга оплачується судовим збором.

Апеляційний суд, посилаючись на положення Інструкції, не прийняв як належний доказ підтвердження оплати судового збору надане ТОВ «Укрімпекс» платіжне доручення від 16.07.2021 № 43 та дійшов висновку, що воно не містить відомостей про те, на яке судове рішення та у якій справі подається апеляційна скарга, що оплачується судовим збором. Зокрема, у платіжному дорученні зазначений інший номер справи, ніж номер справи, в межах якої подана апеляційна скарга, а також зазначено «рішення», а скарга подана на «ухвалу».

Колегія суддів КГС ВС вважає такий висновок передчасним з огляду на таке.

Зі змісту оскаржуваної ухвали та касаційної скарги вбачається, що ТОВ «Укрімпекс» неправильно вказало номер справи (одну з цифр номера справи – «№ 922/131/21» замість «№ 922/1313/21»), щодо якої здійснило оплату судового збору, а також зазначило «рішення», а оскаржується «ухвала».

У касаційній скарзі скаржник зазначив, що згадане платіжне доручення датоване 16.07.2021 та було подане ним на виконання ухвали суду від 05.07.2021 про усунення недоліків апеляційної скарги. Крім того, скаржник звернув увагу, що сума сплаченого судового збору в розмірі 2 270 грн збігається з розміром судового збору, визначеним в ухвалі від 05.07.2021.

Дійсно, в платіжному дорученні від 16.07.2021 № 43 в призначені платежу скаржником допущені названі неточності, що не відповідає положенням Інструкції.

Водночас Верховний Суд виходив з того, що належними є докази, на підставі яких можна встановити обставини, які входять до предмета доказування. Надане скаржником платіжне доручення відповідає цим критеріям, оскільки судовий збір оплачений на суму та розрахунковий рахунок, зазначені в ухвалі суду від 05.07.2021.

Згідно зі статтею 232 ГПК України ухвала є різновидом судового рішення.

Тож допущені скаржником неточності у платіжному дорученні від 16.07.2021 № 43 можна вважати технічною опіскою.

В ухвалі Східного апеляційного господарського суду від 23.07.2021 судом не надано оцінки зазначеним обставинам, тому немає підстав вважати, що апеляційний суд правильно застосував приписи частини другої статті 260, частини четвертої статті 174 ГПК України.

Верховний Суд звернув увагу на те, що, вирішуючи питання про наявність чи відсутність підстав для відкриття апеляційного провадження чи повернення апеляційної скарги, суди апеляційної інстанції мають враховувати обов'язок суду сприяти учасникам справи у реалізації їх процесуальних прав з дотриманням принципу розумності та пропорційності задля уникнення надмірного формалізму, з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на апеляційне оскарження судового рішення. Відповідний висновок має бути зроблено з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на апеляційне оскарження судового рішення.

Верховний Суд також врахував, що обсяг права на апеляційний перегляд справи, що визначається законом, має гарантувати особі ефективну реалізацію права на судовий захист задля досягнення цілей правосуддя, забезпечуючи захист інших конституційних прав і свобод такої особи. Обмеження доступу до суду апеляційної інстанції як складової права на судовий захист є можливим лише з обов'язковим дотриманням конституційних норм і принципів, а саме пріоритетності захисту фундаментальних прав і свобод людини і громадянина, а також принципу верховенства права, відповідно до якого держава має запровадити таку процедуру апеляційного перегляду, яка забезпечить ефективність права на судовий захист на цій стадії судового провадження, зокрема надасть змогу відновити порушені права і свободи особи та максимально запобігти негативним індивідуальним наслідкам можливої судової помилки суду першої інстанції.

Вирішуючи питання про повернення апеляційної скарги ТОВ «Укрімпекс», суд апеляційної інстанції проявив надмірний формалізм та непропорційність між

застосованими засобами і поставленою метою, що є порушенням статті 2 ГПК України щодо завдання та основних засад господарського судочинства.

Зміст ухвали, що оскаржується, свідчить, що суд апеляційної інстанції не врахував наведених норм права та дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги.

Тож доводи касаційної скарги знайшли своє підтвердження.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.10.2021 у справі № 922/1313/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/100141402>.

Див. також постанову Верховного Суду від 28.10.2021 у справі № 924/395/19.

Стаття 4 Закону України «Про судовий збір» не передбачає сплату судового збору за подання заяви про забезпечення доказів безпосередньо до господарського суду

КГС ВС розглянув ТОВ «Волиньгаз Збут» на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 15.07.2021 та ухвалу Господарського суду Волинської області від 18.05.2021 у справі за позовом АТ «НАК «Нафтогаз України» до ТОВ «Волиньгаз Збут» про стягнення 361 885 905, 38 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

АТ «НАК «Нафтогаз України» звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ «Волиньгаз Збут» про стягнення 361 885 905,38 грн заборгованості.

Ухвалою Господарського суду Волинської області від 18.05.2021 у справі № 903/834/20 заяву про забезпечення доказів повернуто заявнику – ТОВ «Волиньгаз Збут».

Місцевий суд мотивував свої висновки тим, що до заяви відповідача про забезпечення доказів не додано документа, що підтверджує сплату судового збору, а також зазначену заяву подано з порушенням строків, передбачених статтею 80, 81 ГПК України, а тому ця заява підлягає поверненню.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 15.07.2021 змінено мотивувальну частину ухвали Господарського суду Волинської області від 18.05.2021 у справі № 903/834/20 в редакції цієї постанови. У решті ухвалу залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Ухвалою Господарського суду Волинської області від 18.05.2021 у справі № 903/834/20 заяву про забезпечення доказів повернуто заявнику, зокрема, з посиланням на те, що до заяви відповідача про забезпечення доказів не додано документ, що підтверджує сплату судового збору.

Так, відповідно до частини третьої статті 111 ГПК України за подання заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом. Документ, що підтверджує сплату судового збору, додається до заяви.

Згідно із частиною четвертою статті 111 ГПК України суд, встановивши, що заяву про забезпечення доказів подано без додержання вимог цієї статті, повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначено Законом України «Про судовий збір».

Відповідно до частини першої статті 4 зазначеного Закону судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Частиною другою статті 4 Закону України «Про судовий збір» ставки судового збору встановлюються у розмірах, які залежать від найменування документа, дії, за яку справляється судовий збір, та платника судового збору.

Так, зазначеним Законом визначено ставки судового збору за подання заяви про забезпечення доказів до суду загальної юрисдикції та адміністративного суду.

Водночас статтею 4 Закону України «Про судовий збір» не передбачена сплата судового збору за подання заяви про забезпечення доказів безпосередньо до господарського суду.

Отже, в цьому випадку маємо юридичну колізію.

Принцип правової визначеності (певності) – загальний принцип права, який гарантує забезпечення легкості з'ясування змісту права і можливість скористатися цим правом у разі необхідності.

Принцип правової визначеності є невід'ємною, органічною складовою принципу верховенства права. Про це у низці своїх рішень зазначає ЄСПЛ. У своїх рішеннях Конституційний Суд України також посилається на принцип правової визначеності, наголошуючи на тому, що він є необхідним компонентом принципу верховенства права.

Зокрема, у справі «Новік проти України» (заява № 48068/06, рішення від 18.12.2008) ЄСПЛ дійшов висновку, що надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості закону» в розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції означає, що закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

Відповідно до вимог принципу правової визначеності правозастосовний орган у випадку неточності, недостатньої чіткості, суперечливості норм позитивного права має тлумачити норму на користь невідладного суб'єкта (якщо однією зі сторін спору є представник держави або органу місцевого самоврядування), адже якщо держава нездатна забезпечити видання зрозумілих правил, то саме вона і повинна розплачуватися за свої прорахунки. Це так зване правило пріоритету норми за найбільш сприятливим для особи тлумаченням.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові Верховного Суду від 03.07.2019 у справі № 911/1521/18.

Суд апеляційної інстанції правомірно врахував наведену позицію Верховного Суду, а оскільки положеннями ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» не встановлено ставки судового збору за подання до господарського суду заяви

про забезпечення доказів, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про необхідність тлумачити норми права на користь особи, що звернулася із заявою про забезпечення доказів, адже якщо держава нездатна забезпечити видання зрозумілих правил, то саме вона і повинна розплачуватися за свої прорахунки.

З огляду на це апеляційний суд обґрунтовано не погодився з висновками суду першої інстанції щодо необхідності подання відповідачем до заяви про забезпечення доказів документа, що підтверджує сплату судового збору, у зв'язку з чим змінив мотивувальну частину ухвали Господарського суду Волинської області від 18.05.2021 у зазначеній частині.

Водночас суд апеляційної інстанції залишив без змін ухвалу місцевого суду в іншій частині, з посиланням на правомірність висновків судів попередніх інстанцій про те, що відповідна заява про забезпечення доказів подана з пропуском строку, визначеного частиною третьою статті 80 ГПК України.

Відповідно до частини першої статті 110 ГПК України суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений, або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим або утрудненим.

Способами забезпечення судом доказів є допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів. У необхідних випадках судом можуть бути застосовані інші способи забезпечення доказів, визначені судом (частина друга статті 110 ГПК України).

Апеляційний суд дійшов правомірного висновку, що в цьому випадку щодо вимог, які стосуються строку для звернення з відповідною заявою до суду, підлягають застосуванню загальні положення статей 80, 81 ГПК України.

За частиною першою статті 81 ГПК України учасник справи у разі неможливості самостійно надати докази вправі подати клопотання про витребування доказів судом. Таке клопотання повинно бути подане в строк, зазначений в частинах другій та третій статті 80 цього Кодексу. Якщо таке клопотання заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає його без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість його подання у встановлений строк з причин, що не залежали від неї.

Згідно із частиною третьою статті 80 ГПК України відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази разом з поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи.

За змістом частини восьмої статті 165 ГПК України відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі.

Судами встановлено, що ухвалу про відкриття провадження у справі № 903/834/20 від 16.11.2020 відповідач отримав 17.11.2020.

У зазначеній ухвалі запропоновано відповідачу подати до суду відзив на позов і всі документи, що підтверджують заперечення проти позову не пізніше 15 днів з дня вручення цієї ухвали.

Отже, строк на подання відзиву на позовну заяву закінчився 02.12.2020.

Окрім того, ухвалою Господарського суду Волинської області від 16.02.2021 закрито підготовче провадження та призначено справу № 903/834/20 до судового розгляду по суті.

Водночас відповідач звернувся із заявою про забезпечення доказів лише 18.05.2021, тобто з пропуском строку. При цьому він не просив суд визнати поважними причини пропуску строку для подання цієї заяви та поновити його. У матеріалах справи відсутні докази, що відповідач був позбавлений можливості реалізувати відповідне право у встановлений строк.

Доводи касаційної скарги відповідача зводяться до того, що заява про забезпечення доказів повинна була бути розглянута по суті, і лише за наслідком розгляду такої заяви по суті суд першої інстанції міг дійти висновку про те, що її подано з пропуском встановленого строку, і залишити заяву без задоволення, про що винести відповідну ухвалу.

Однак відповідні доводи скаржника не ґрунтуються на приписах процесуального законодавства, а засновані на довільному уявленні про перевірку судом наявності підстав для розгляду відповідної заяви по суті.

Так, за загальним правилом, визначеним у статті 118 ГПК України, яка має назву «Наслідки пропуску процесуальних строків», право на вчинення процесуальних дій втрачається із закінченням встановленого законом або призначеного судом строку.

Тобто у будь-якому випадку у зв'язку з пропуском відповідачем процесуального строку відповідач втратив право на звернення до суду з відповідною заявою про забезпечення доказів, а також на вчинення судом процесуальних дій, пов'язаних з розглядом такої заяви по суті.

Тож подана відповідачем заява про забезпечення доказів у будь-якому випадку не підлягала розгляду по суті, що спростовує доводи касаційної скарги про порушення судами норм процесуального права.

При цьому приписами статті 309 ГПК України встановлено, що не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правомірних висновків щодо наявності підстав для зміни мотивувальної частини ухвали місцевого суду щодо посилання суду першої інстанції на необхідність сплати відповідачем судового збору за подання заяви про забезпечення доказів, водночас обґрунтовано залишив без змін ухвалу місцевого суду в іншій частині.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.10.2021 у справі № 903/834/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/100214518>.

Див. також постанову Верховного Суду від 21.01.2022 у справі № 910/15737/20.

Тлумачення приписів частини другої статті 9 Закону України «Про судовий збір» свідчить, що обов'язок перевірки факту зарахування судового збору перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) покладається на суд, який має сприяти учасникам справи в реалізації їхніх процесуальних прав із дотриманням принципу розумності та пропорційності задля уникнення надмірного формалізму, з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на доступ до правосуддя

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 15.09.2021 у справі за позовом ОСОБА_1 до ПрАТ «КРИВОРІЖІНДУСТРБУД», ТОВ «УКРМОНТАЖСПЕЦБУД» про визнання недійсним договору купівлі-продажу в межах справи № 904/4137/20 за заявою ПрАТ «КРИВОРІЖІНДУСТРБУД» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27.02.2020 ОСОБА_1 (далі – скаржник, апелянт, касатор) звернулася до Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу з позовною заявою до ПрАТ «КРИВОРІЖІНДУСТРБУД» та ТОВ «УКРМОНТАЖСПЕЦБУД» про визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Ухвалою Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу від 25.09.2020 клопотання представника позивача про передачу справи за підсудністю задоволено, цивільну справу № 210/1218/20 передано за підсудністю Господарському суду Дніпропетровської області для розгляду в межах справи № 904/4137/20.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 02.08.2021 у справі № 904/4137/20(210/1218/20) в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, скаржник звернувся до Центрального апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив оскаржуване судове рішення скасувати та ухвалити нове судове рішення, яким позовні вимоги задовольнити в повному обсязі.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 28.08.2021 апеляційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 02.08.2021 залишено без руху. Зобов'язано апелянта усунути встановлені при поданні апеляційної скарги недоліки протягом 10 днів з дати отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, зокрема надати докази сплати судового збору в розмірі 3 405,00 грн та докази про направлення копії апеляційної скарги з доданими до неї документами іншим учасникам справи. Роз'яснено апелянту про наслідки неусунення недоліків у зазначений судом строк.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 15.09.2021 апеляційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 02.08.2021 у справі № 904/4137/20(210/1218/20) повернуто скаржнику з тих підстав, що станом на 15.09.2021 апелянтом не було усунуто всіх недоліків апеляційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

Надсилання у встановленому порядку процесуальних документів в електронному вигляді передбачає використання сервісу «Електронний суд» за умови попередньої реєстрації офіційної електронної адреси («Електронного кабінету») та з обов'язковим використанням такою особою власного електронного цифрового підпису.

Отже, альтернативою звернення учасників справи до суду з позовними заявами, скаргами та іншими визначеними законом процесуальними документами, оформленими в паперовій формі та підписаними безпосередньо учасником справи або його представником, є звернення з процесуальними документами в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним електронним цифровим підписом учасника справи та подання такого документа через «Електронний кабінет».

Аналогічна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 06.08.2019 у справі № 2340/4648/18, від 22.08.2019 у справі № 520/20958/18, від 10.09.2019 у справі № 640/1374/19, від 21.12.2019 у справі № 910/12245/19, від 17.06.2020 у справі № 910/8423/19, від 20.07.2020 у справі № 910/1386/20.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про судовий збір» судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України. Суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України.

Обов'язок перевірки факту зарахування судового збору покладається на суд, і неподання стороною зазначених судом виписок не може бути підставою для повернення апеляційної скарги як такої, що не відповідає встановленим вимогам.

Подібний за змістом правовий висновок викладено в постановках Верховного Суду від 23.01.2018 у справі № 760/4105/14-ц, від 28.02.2018 у справі № 800/473/17 та від 19.03.2019 № 910/3788/18.

Також Верховний Суд звернувся до практики ЄСПЛ, яка згідно зі статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» застосовується українськими судами як джерело права.

Важливим елементом верховенства права є гарантія справедливого судочинства. Так, у рішенні у справі «Беллет проти Франції» («Bellet v. France», заява № 13343/87, від 04.12.1995) ЄСПЛ зазначив, що «стаття 6 Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів якого є доступ до суду. Рівень доступу, наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права у демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання в її права».

ЄСПЛ у своїх рішеннях також неодноразово наголошував, що застосовуючи процесуальні норми, національні суди повинні уникати як надмірного формалізму, який може вплинути на справедливість провадження, так і надмірної гнучкості, яка призведе до анулювання вимог процесуального законодавства (рішення у справі «Волчлі проти Франції» (Walchli v. France), заява № 35787/03, п. 29, від 26.07.2007). Суворе трактування національним законодавством процесуального правила (надмірний

формалізм) може позбавити заявників права звертатися до суду (рішення ЄСПЛ у справі «Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії» від 28.10.1998).

Отже, як засвідчує позиція ЄСПЛ, основною складовою права на суд є право доступу в тому розумінні, що особі має бути забезпечено можливість звернутися до суду для вирішення певного питання, і держава, у свою чергу, не повинна чинити правових чи практичних перешкод для здійснення цього права. Застосовуючи процесуальні норми, національні суди повинні уникати як надмірного формалізму, який може вплинути на справедливість провадження, так і надмірної гнучкості, яка призведе до анулювання вимог процесуального законодавства.

Верховний Суд зауважив, що вирішуючи питання про наявність чи відсутність підстав для відкриття апеляційного провадження чи повернення апеляційної скарги, суди апеляційної інстанції мають враховувати обов'язок суду сприяти учасникам справи у реалізації їх процесуальних прав з дотриманням принципу розумності та пропорційності задля уникнення надмірного формалізму, з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на апеляційне оскарження судового рішення. Відповідний висновок має бути зроблено з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на апеляційне оскарження судового рішення.

Верховний Суд також врахував, що обсяг права на апеляційний перегляд справи, що визначається законом, має гарантувати особі ефективну реалізацію права на судовий захист задля досягнення цілей правосуддя, забезпечуючи захист інших конституційних прав і свобод такої особи. Обмеження доступу до суду апеляційної інстанції як складової права на судовий захист є можливим лише з обов'язковим дотриманням конституційних норм і принципів, а саме пріоритетності захисту фундаментальних прав і свобод людини і громадянина, а також принципу верховенства права, відповідно до якого держава має запровадити таку процедуру апеляційного перегляду, яка забезпечить ефективність права на судовий захист на цій стадії судового провадження, зокрема надасть змогу відновити порушені права і свободи особи та максимально запобігти негативним індивідуальним наслідкам можливої судової помилки суду першої інстанції.

З огляду на те, що апелянтом 02.09.2021 сформовано в підсистемі «Електронний суд» заяву про усунення недоліків апеляційної скарги з долученням як додатка, зокрема, доказу оплати судового збору за подання апеляційної скарги, що була зареєстрована того ж дня в автоматизованій системі документообігу Центрального апеляційного господарського суду, колегія суддів визнала передчасним висновок суду апеляційної інстанції про повернення апеляційної скарги без врахування документів, поданих через підсистему «Електронний суд», та перевірки зарахування судового збору, сплаченого апелянтом до спеціального фонду Державного бюджету України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.10.2021 у справі № 904/4137/20(210/1218/20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/101064130>.

Положеннями чинного процесуального законодавства чітко передбачено обов'язок особи, яка має намір приєднатися до вже поданої апеляційної скарги, сплатити судовий збір, додавши до своєї заяви відповідні документи. Неподання особою зазначених доказів виключає можливість такої особи приєднатися до апеляційної скарги

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ПрАТ «Сумбуд» та ТОВ «Девелопментінтернешнл технології» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 07.09.2021 та рішення Господарського суду Сумської області від 10.02.2021 за позовом ТОВ «Терра» ЛТД до ПрАТ «Сумбуд», ТОВ «Девелопментінтернешнл технології», Сумської міської ради в особі державного реєстратора Відділу державної реєстрації речових прав на нерухоме майно управління «Центр надання адміністративних послуг м. Суми» Сумської міської ради Матусенко Т. П. про визнання протиправною та скасування державної реєстрації, визнання недійсним договору та застосування наслідків недійсності договору у вигляді скасування запису.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Товариство з обмеженою відповідальністю «Терра» ЛТД (далі – ТОВ «Терра» ЛТД, Позивач) звернулося до Господарського суду Сумської області з позовом до Приватного акціонерного товариства «Сумбуд» (далі – ПрАТ «Сумбуд»), Товариства з обмеженою відповідальністю «Девелопментінтернешнл технології» (далі – ТОВ «Девелопментінтернешнл технології») та Сумської міської ради в особі державного реєстратора Відділу державної реєстрації речових прав на нерухоме майно управління «Центр надання адміністративних послуг м. Суми» Сумської міської ради Матусенко Тетяни Петрівни (далі – Державний реєстратор) за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Приватного акціонерного товариства «Суміінвест» в особі ліквідатора Кириченка Миколи Петровича (далі – ПрАТ «Суміінвест») та третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів – Приватного нотаріуса Сумського міського нотаріального округу Канівець Людмили Олександрівни (далі - приватний нотаріус) про визнання протиправною і скасування державної реєстрації, визнання недійсним договору та застосування наслідків недійсності договору у вигляді скасування запису.

Рішенням Господарського суду Сумської області від 10.02.2021, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 07.09.2021, позов задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Обґрунтовуючи наявність підстав для подання касаційної скарги, ТОВ «Девелопментінтернешнл технології» посилялося, зокрема, на неврахування судами попередніх інстанцій висновків Верховного Суду про застосування норм статті 265 ГПК України, викладених в постанові від 18.03.2019 у справі № 914/1287/18, щодо відсутності встановленої у Законі України «Про судовий збір» ставки судового збору, який підлягає сплаті при поданні заяви про приєднання до апеляційної скарги.

Відповідно до статті 265 ГПК України учасники справи мають право приєднатися до апеляційної скарги, поданої особою, на стороні якої вони виступали. До апеляційної скарги мають право приєднатися також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки. Заяву про приєднання до апеляційної скарги може бути подано до початку розгляду справи в суді апеляційної інстанції. До заяви про приєднання до апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору та докази надсилання (направлення) копії заяви іншим учасникам справи.

Наведеними положеннями чинного процесуального законодавства чітко передбачено обов'язок особи, яка має намір приєднатися до вже поданої апеляційної скарги, сплатити судовий збір, додавши до своєї заяви відповідні документи.

Не подання особою зазначених доказів виключає можливість її приєднатися до апеляційної скарги.

Подібну правову позицію викладено в постанові Верховного Суду від 20.03.2019 у справі № 911/772/18.

Водночас зміст судових рішень у справі № 914/1287/18, на яку посиляється ТОВ «Девелопментінтернешнл технології» свідчить, що у заяві про приєднання до апеляційної скарги заявники вказували на їх звільнення від сплати судового збору, оскільки вони є учасниками бойових дій, що підтверджується відповідними посвідченнями. У зв'язку з наведеним Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції про те, що заявниками не було надано належних та допустимих доказів на підтвердження обставин щодо їх звільнення від сплати судового збору за подання заяви про приєднання до апеляційної скарги.

З викладеного вбачається, що постанова Верховного Суду у справі №914/1287/18 хоча і прийнята за подібного правового регулювання, однак за інших фактичних обставин, у зв'язку з чим наведена у зазначеній постанові правова позиція не могла бути врахована судами при розгляді цієї справи з огляду на неподібність правовідносин.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2022 у справі № 910/12405/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/103281716>.

Закон України «Про судовий збір» визначає, зокрема, об'єкти справляння судового збору, його розміри, порядок сплати, повернення тощо. Стаття 164 ГПК України вимагає лише долучення до позовної заяви доказів, які підтверджують сплату судового збору, відповідно до закону. Національне законодавство не ставить у часову залежність момент сплати судового збору від моменту виконання прокурором приписів статті 23 Закону України «Про прокуратуру» в частині надіслання ним повідомлення про намір представляти інтереси держави в особі відповідного компетентного органу

КГС ВС розглянув касаційну скаргу заступника керівника Київської обласної прокуратури на постанову Північного апеляційного господарського суду від 19.10.2021 у справі за позовом керівника Бориспільської місцевої прокуратури Київської області в інтересах держави в особі Київської обласної державної адміністрації до: Переяслав-

Хмельницької районної державної адміністрації Київської області, ТОВ «Інтерциклон», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Державного підприємства «Переяслав-Хмельницький агролісгосп», про визнання недійсними та скасування розпорядження, договору оренди земельної ділянки, усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження земельною ділянкою лісгосподарського призначення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Керівник Бориспільської місцевої прокуратури Київської області (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Київської обласної державної адміністрації (далі – позивач, Київська ОДА) звернувся до Господарського суду Київської області з позовом до Переяслав-Хмельницької районної державної адміністрації Київської області (далі – Переяслав-Хмельницька РДА) та Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтерциклон» (далі – ТОВ Інтерциклон).

Рішенням Господарського суду Київської області від 25.01.2021 позов задоволено повністю з мотивів його доведеності та обґрунтованості. Господарський суд першої інстанції також констатував, що при зверненні з позовом у цій справі прокурором було дотримано вимог Закону України «Про прокуратуру», позаяк ним було належно доведено обставини бездіяльності позивача при захисті інтересів держави у спірних правовідносинах.

За наслідками перегляду справи в апеляційному порядку постановою Північного апеляційного господарського суду від 19.10.2021 зазначене рішення місцевого господарського суду скасовано, а позов прокурора залишено без розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України «Про судовий збір» визначає, зокрема, об'єкти справляння судового збору, його розміри, порядок сплати, повернення тощо. У свою чергу, стаття 164 ГПК України вимагає лише долучення до позовної заяви доказів, які підтверджують сплату судового збору, відповідно до закону. Як правильно зазначив скаржник, національне законодавство не ставить у часову залежність момент сплати судового збору від моменту виконання прокурором приписів статті 23 Закону України «Про прокуратуру» в частині надіслання ним повідомлення про намір представляти інтереси держави в особі відповідного компетентного органу.

Тому посилення апеляційного господарського суду (для обґрунтування недотримання прокурором приписів статті 23 Закону України «Про прокуратуру») на обставини того, що судовий збір за подання позовної заяви у цій справі сплачено раніше, ніж прокурор надіслав повідомлення про намір представляти інтереси держави у суді, є абсолютно безпідставними.

З огляду на викладене, колегія суддів КГС ВС погодилася з доводами скаржника про те, що при зверненні до суду з позовними вимогами у цій справі прокурором було дотримано усіх вимог, передбачених статтею 23 Закону України «Про прокуратуру», тоді як протилежні висновки апеляційного господарського суду є помилковими.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.02.2022 у справі № 910/2827/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/103466254>.

4. Застосування статті 8 Закону України «Про судовий збір» щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати

На підставі положень Закону України «Про судовий збір» суд може розстрочити / відстрочити сплату судового збору лише за заявою фізичних осіб – позивачів

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у місті Києві на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 26.04.2021 у справі № 910/17429/19 за заявою ТОВ «Піар-Інновейшнз Груп» до ТОВ «Будівельне управління Аглобуд-4» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 в задоволенні заяви Головного управління Державної податкової служби у місті Києві (далі – ГУ ДПС у м. Києві, скаржник) з поточними вимогами до боржника на суму 6 351, 19 грн відмовлено. Заяву Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у м. Києві з поточними кредиторськими вимогами до боржника на суму 2 464 469,51 грн задоволено; визнано поточні кредиторські вимоги Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у м. Києві на суму 2 464 469,51 грн, з яких: 4 204 грн – вимоги першої черги та 2 460 265, 51 грн – вимоги другої черги. Зобов'язано ліквідатора банкрута арбітражного керуючого Бєлову О. А. включити кредиторські вимоги Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у м. Києві на загальну суму 2 464 469,51 грн до реєстру вимог кредиторів ТОВ «Будівельне управління Аглобуд-4».

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою, 04.02.2021 ГУ ДПС у м. Києві звернулося до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило скасувати ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 та направити справу до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 16.03.2021 у справі № 910/17429/19 клопотання ГУ ДПС у м. Києві про відстрочення сплати судового збору відхилено. Апеляційну скаргу ГУ ДПС у м. Києві на ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у цій справі залишено без руху. Зобов'язано скаржника протягом десяти днів з дня вручення зазначеної ухвали усунути недоліки апеляційної скарги шляхом подання доказів сплати судового збору в сумі 2 270,00 грн та клопотання про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, з обґрунтуванням поважності причин такого пропуску. Повідомлено скаржника, що в разі невиконання вимог ухвали апеляційна скарга вважатиметься неподаною та повертається апелянту згідно зі статтями 174, 260 ГПК України.

29.03.2021 до Північного апеляційного господарського суду від скаржника надійшов супровідний лист (поданий 26.03.2021) з клопотанням про продовження строку на усунення недоліків та поновлення строку на апеляційне оскарження.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 26.04.2021 відмовлено в задоволенні клопотання ГУ ДПС у м. Києві про поновлення строку на апеляційне

оскарження ухвали Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/17429/10. Відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ГУ ДПС у м. Києві на ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у справі № 910/17429/19. Апеляційну скаргу з доданими до неї документами повернуто скаржнику.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановлено судом апеляційної інстанції, скаржник, порушивши вимоги статті 258 ГПК України, не надав жодних доказів сплати судового збору за подання апеляційної скарги у цій справі, однак він заявив клопотання про відстрочення сплати судового збору до винесення рішення по суті, яке мотивоване труднощами та тривалістю процедури в отриманні необхідної суми на сплату судового збору від органів Держказначейства.

Частиною першою статті 8 Закону України «Про судовий збір» встановлено, що враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за таких умов:

1) розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача – фізичної особи за попередній календарний рік; або

2) позивачами є: а) військовослужбовці; б) батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; в) одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; г) члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї; г) особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена; або

3) предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

З наведеного вбачається правомірність висновку апеляційного суду (викладеного в ухвалі про залишення апеляційної скарги без руху), що на підставі положень Закону України «Про судовий збір» суд може розстрочити/відстрочити сплату судового збору лише за заявою фізичних осіб – позивачів, у зв'язку з чим клопотання ГУ ДПС у м. Києві підлягало відхиленню.

Крім того, згідно зі статтею 256 ГПК України апеляційна скарга на рішення суду подається протягом двадцяти днів, а на ухвалу суду – протягом десяти днів з дня його (її) проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення суду, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, зокрема, ухвали суду – якщо апеляційна скарга подана протягом десяти днів з дня вручення йому відповідної ухвали суду. Строк на апеляційне оскарження може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у частині другій статті 261 цього Кодексу.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що оскаржувана ухвала була прийнята судом першої інстанції 25.11.2020, її повний текст був складений та підписаний 25.11.2020, апеляційна скарга згідно з поштовим штемпелем на конверті подана 04.02.2021, тобто після спливу десятиденного строку на апеляційне оскарження, який закінчився 07.12.2020.

При цьому скаржник не додав до апеляційної скарги клопотання про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження судового рішення, що, як правильно зауважив апеляційний суд, є самостійною підставою для залишення скарги без руху із встановленням строку для усунення недоліків.

З огляду на зазначені порушення вимог процесуального Закону апеляційний господарський суд ухвалою від 16.03.2021 у справі № 910/17429/19 апеляційну скаргу ГУ ДПС у м. Києві на ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.11.2020 у цій справі залишив без руху, зобов'язавши скаржника протягом десяти днів з дня вручення цієї ухвали усунути недоліки апеляційної скарги шляхом подання доказів сплати судового збору в сумі 2 270 грн та клопотання про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, з обґрунтуванням поважності причин такого пропуску.

Тож колегія суддів зазначила що керуючись приписами частини другої статті 260 ГПК України, суд апеляційної інстанції вжив належних заходів щодо сприяння скаржнику у реалізації ним права на апеляційне оскарження, яке гарантоване йому положеннями статті 129 Конституції України та частини першої статті 17 ГПК України, та, встановивши названі порушення вимог процесуального закону, обґрунтовано залишив апеляційну скаргу без руху з наданням скаржнику строку на усунення недоліків апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.08.2021 у справі № 910/17429/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/99243389>.

Див. також постанову Верховного Суду від 11.05.2022 у справі № 912/2829/21.

Визначений у статті 8 Закону України «Про судовий збір» перелік умов відстрочення, розстрочення сплати судового збору або зменшення чи звільнення від його сплати є вичерпним, а тому не допускається його розширення з ініціативи суду лише з урахуванням майнового стану сторони за відсутності умов, передбачених зазначеними положеннями цього Закону

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця Кундака І. І. на ухвалу Західного апеляційного господарського суду від 17.05.2021 про повернення апеляційної скарги у справі за позовом Державної екологічної інспекції в Івано-Франківській області до фізичної особи – підприємця Кундака Івана Івановича про відшкодування шкоди на суму 5 563 755 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Івано-Франківської області від 16.04.2018 позовні вимоги Державної екологічної інспекції в Івано-Франківській області

до ФОП Кундак І. І. про стягнення з нього 5 563 755 грн шкоди, заподіяної державі внаслідок засмічення земельної ділянки відходами, було задоволено у повному обсязі.

У зв'язку виявленням низки недоліків, а саме несплатою судового збору, пропуском строку на апеляційне оскарження, ненаданням доказів направлення копії апеляційної скарги Позивачеві, ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 14.04.2021, апеляційну скаргу ФОП Кундака І. І. було залишено без руху. Зазначеною ухвалою відповідача було зобов'язано протягом 10 днів з дня вручення ухвали усунути встановлені при поданні апеляційної скарги недоліки, а саме надати (надіслати) суду:

- документально обґрунтоване клопотання про поновлення пропущеного процесуального строку на подання апеляційної скарги у цій справі;
- докази сплати судового збору в установлених Законом України «Про судовий збір» порядку і розмірі;
- докази (лист з описом вкладення) надіслання копії апеляційної скарги позивачу.

На виконання вимог зазначеної ухвали та задля усунення недоліків апеляційної скарги відповідачем до апеляційного господарського суду було подано клопотання б/н від 05.05.2021 (вх. № 01-05/1638/21 від 11.05.2021), до якого долучено копії заяви від 31.03.2021 на ім'я Голови Державної прикордонної служби України, листа Державної прикордонної служби України від 08.04.2021, відомості про доходи заявника за 2020 рік від 05.05.2021, нотаріально засвідчену довіреність на ім'я Дем'яніва І. М., лист з описом вкладення про надіслання копії апеляційної скарги позивачу у справі. Окрім того, відповідачем до апеляційного господарського суду було подано клопотання про зменшення розміру судового збору та відстрочення його сплати. Зазначене клопотання обґрунтоване тим, що згідно з інформацією з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків, наданих центром обслуговування платників Верховинського відділення Коломийської об'єднаної державної податкової інспекції ГУ ДФС в Івано-Франківській області, відомості про доходи Кундака І. І. у 2020 році відсутні.

Розглянувши клопотання відповідача про зменшення розміру та відстрочення сплати судового збору, ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 17.05.2021 у його задоволенні було відмовлено; апеляційну скаргу ФОП Кундака І. І. повернуто.

ОЦІНКА СУДУ

Законодавче закріплення судових витрат має на меті:

по-перше, відшкодування державі витрат, здійснених на утримання судової системи і забезпечення її діяльності (саме у цьому проявляється компенсаційна функція інституту судових витрат);

по-друге, покладення певних витрати на тих, хто звертається до суду за захистом, що покликано дисциплінувати фізичних та юридичних осіб від подання

до суду необґрунтованих заяв та клопотань, забезпечуючи таким чином процесуальну економію.

У пункті 53 рішення ЄСПЛ від 19.06.2001 у справі «Креуз проти Польщі» було зазначено, що «право на суд» не є абсолютним. Воно може бути піддане обмеженням, дозволеним за змістом, тому що право на доступ до суду за самою своєю природою потребує регулювання з боку держави.

Гарантуючи сторонам право доступу до суду для визначення їхніх «цивільних прав та обов'язків», пункт 1 статті 6 Конвенції залишає державі вільний вибір засобів, що використовуватимуться для досягнення цієї мети, але в той час, коли Договірні держави мають можливість відхилення від дотримання вимог Конвенції щодо цього, остаточне рішення з дотриманням вимог Конвенції залишається за Судом («Голдер проти Сполученого Королівства» і «Z та інші проти Сполученого Королівства», рішення суду, цитоване вище, так само; та, *mutatis mutandis*, «Ейрі проти Ірландії», рішення від 09.10.1979).

Так, зокрема, законодавець у статті 8 Закону України «Про судовий збір» закріпив норму, відповідно до якої суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за таких умов:

1) розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача – фізичної особи за попередній календарний рік; або

2) позивачами є: а) військовослужбовці; б) батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів; в) одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; г) члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї; г) особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена; або

3) предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній у частині першій цієї статті.

Наведений перелік умов відстрочення, розстрочення сплати судового збору або зменшення чи звільнення від його сплати є вичерпним, а тому не допускається його розширення з ініціативи суду лише з урахуванням майнового стану сторони за відсутності умов, передбачених зазначеними положеннями цього Закону.

Водночас наведеними правовими нормами Закону України «Про судовий збір» встановлено чіткий і вичерпний перелік умов, а також суб'єктних та предметних критеріїв, за наявності яких з огляду на майновий стан сторони суд може, зокрема, відстрочити сплату судового збору або зменшити його розмір.

Зазначеною нормою прямо передбачено право суду відстрочити сплату судового збору або зменшити його розмір саме для позивача – фізичної особи, якщо розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру його річного доходу за попередній календарний рік, але скажник не є позивачем у справі.

Оцінивши доводи, наведені відповідачем для обґрунтування вимог заявленого ним клопотання, суд апеляційної інстанції не вбачав наявності обставин, які б відповідали зазначеним критеріям, узгоджувалися із наведеними законодавчими приписами в контексті визначених законодавцем умов та підстав для відстрочення сплати судового збору чи його зменшення. За наслідками здійснення касаційного провадження Верховний Суд таких обставин також не побачив.

Необхідність сплати судового збору є певним обмеженням при зверненні до суду, однак таке обмеження є загальним для всіх суб'єктів і узгоджується зі статтею 129 Конституції України, якою як одну із засад судочинства визначено рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.

Відповідно до пункту б частини другої статті 42 ГПК України учасники справи зобов'язані виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки.

Відповідно до частини другої статті 260 ГПК України до апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 258 цього Кодексу, застосовуються положення статті 174 цього Кодексу.

Згідно із частиною четвертою статті 174 ГПК України, якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається особі, що звернулася із позовною заявою.

Ураховуючи те, що відповідачем не було усунуто недоліки апеляційної скарги, зазначені в ухвалі Західного апеляційного господарського суду від 14.04.2021 щодо сплати судового збору, у спосіб, встановлений ГПК України, цілком правомірно апеляційним судом застосовано до поданої апеляційної скарги наслідки у вигляді її повернення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.09.2021 у справі № 909/8/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/100033979>.

Див. також постанови ВС від 17.11.2021 у справі № 910/21682/15 (910/15986/20), від 18.11.2021 у справі № 910/4473/21 (910/8061/21), від 24.04.2022 у справі № 5006/27/696/2012 (905/2158/21), від 03.05.2022 у справі № 904/1875/19.

Огляд практики застосування Верховним Судом Закону України «Про судовий збір» у господарських справах. Рішення, внесені до ЄДРСР, за червень 2021 року – травень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство спільно з правовим управлінням (II). Київ, 2022. – 68 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua